

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Філософський факультет
Кафедра теоретичної і практичної філософії

**КРИЗА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТА КОЛЕКТИВНОЇ
ІДЕНТИЧНОСТІ**
**THE CRISIS OF INDIVIDUAL AND COLLECTIVE
IDENTITY**

Кваліфікаційна робота за напрямом підготовки 033 «Філософія»
на здобуття освітнього рівня бакалавр філософії

Студент-виконавець
Грубізний Станіслав Сергійович
IV курс, ОР «бакалавр»
денної форми навчання

Науковий керівник:
Якубіна Валентина Леонідівна
кандидат філософських наук, доцент
кафедри теоретичної і практичної філософії

Допущено до захисту:
На засіданні кафедри теоретичної
і практичної філософії
Протокол №__ від _____ 2023 р.

Зав. кафедри теоретичної і практичної філософії,
доктор філософських наук, професор
Шашкова Людмила Олексіївна

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ІДЕНТИЧНОСТІ: ЗНАЧЕННЯ ТА ПРОБЛЕМАТИКА ...	7
1.1. Криза ідентифікації.....	7
1.2. Відмінність індивідуальної та колективної ідентичності.....	22
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	29
РОЗДІЛ 2. ІНДИВІДУАЛЬНА ТА КОЛЕКТИВНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	33
2.1 Проблема самовизначення людини у сучасному світі	33
2.2 Маніпуляція масами як наслідок кризи індивідуальної та колективної ідентичності.....	47
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	53
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:	59

ВСТУП

Актуальність дослідження. Тема «Криза індивідуальної та колективної ідентичності» є дуже актуальною в сучасному світі. З одного боку, сучасне суспільство зазнає різних соціальних, економічних, політичних та культурних змін, що може вплинути на індивідуальну та колективну ідентичності людей. Наприклад, зростає міграційний потік, що зумовлює формування нових культурних та етнічних груп, які потребують формування своєї ідентичності в новому середовищі.

З іншого боку, сучасна технологічна революція та інтернет-простір можуть впливати на формування індивідуальної та колективної ідентичності. Інтернет-простір надає можливість формувати нові спільноти, які можуть впливати на індивідуальну та колективну ідентичності, але також можуть спричиняти конфлікти між різними ідентичностями. Також варто зазначити, що криза індивідуальної та колективної ідентичності може мати негативні наслідки для суспільства в цілому, такі як зростання насильства, расизму, ксенофобії та інших форм дискримінації.

Отже, дослідження теми «Криза індивідуальної та колективної ідентичності» є дуже важливим, оскільки може допомогти зрозуміти, які фактори впливають на формування ідентичності, як можна вирішувати конфлікти між різними ідентичностями, та які стратегії можуть допомогти зберегти індивідуальну та колективну ідентичності у сучасному світі.

Метою роботи «Криза індивідуальної та колективної ідентичності» є аналіз факторів, що впливають на формування індивідуальної та колективної ідентичності в сучасному світі та розгляд можливих способів подолання кризи ідентичності.

Завдання роботи:

1. Визначити, що розуміється під ідентичністю та які фактори можуть призвести до кризи ідентифікації. Висвітлення соціальних, культурних та індивідуальних аспектів кризи ідентичності. Підкреслення важливості розуміння цієї проблеми для сучасного суспільства.
2. Детальний аналіз різниці між індивідуальною та колективною ідентичністю. Опис, як індивідуальна ідентичність формується на основі особистих характеристик, досвіду та самосвідомості. Дослідження колективної ідентичності, яка виникає на основі спільності цінностей, культурного спадку та групової належності. Взаємозв'язок між цими двома формами ідентичності.
3. Дослідження проблеми самовизначення людини у сучасному світі. Вплив соціальних мереж, масової культури, технологій та інших факторів на формування індивідуальної ідентичності. Визначення того, як люди намагаються знайти своє місце в сучасному суспільстві, як вони визначають себе і прагнуть до самореалізації.
4. Розгляд питання маніпуляції масами як результату кризи індивідуальної та колективної ідентичності. Опис методів та стратегії маніпуляції, які використовуються в політиці, медіа, рекламі та інших сферах. Аналіз впливу маніпуляції масами та його вплив на кризу ідентичності, його негативні наслідки для індивідів та суспільства

Об'єктом дослідження «Криза індивідуальної та колективної ідентичності» є індивідуальна та колективна ідентичність людини в сучасному світі.

Предметом дослідження є аналіз факторів, що впливають на формування індивідуальної та колективної ідентичності в сучасному світі та вивчення кризи ідентичності в контексті глобалізації, культурного релятивізму, інтернет-простору та інших факторів. Також вивчається вплив кризи ідентичності на людину та суспільство, можливі способи подолання кризи ідентичності та їх позитивні та негативні наслідки. Отже, предмет дослідження «Криза індивідуальної та

колективної ідентичності» охоплює вивчення процесів формування, втрати та зміни індивідуальної та колективної ідентичності, їх взаємодії з соціальними, культурними та політичними факторами сучасного світу.

Новизна дослідження. Робота містить в собі порівняння різних робіт письменників, філософів та режисерів, в тому числі роботи японського режисера Хаяо Міядзакі, розуміння кризи ідентичності в Японії та їх відображення в японському кіно. Робота містить аналіз головних героїв його фільмів, їхні пошуки самоідентифікації та боротьбу з проблемами ідентичності, в тому числі факторів, які впливають на процес формування ідентичності у цих персонажів. Завдяки аналізу персонажів та їх кореляції із сучасним японським суспільством, ми маємо змогу зрозуміти з якими викликами кризи ідентичності можна стикнутись.

Проблема ідентичності може бути розглянута й в контексті політики та публічних діячів, наприклад, американського політика Дональда Трампа. Робота містить аналіз його політичної кар'єри, а саме комунікаційні стратегії та способи формування свого образу. Дослідження містить опис того, як Трамп використовував ідентичність, включаючи націоналізм, популізм та інші фактори, для мобілізації своїх прихильників та створення сильного політичного руху.

Методи дослідження:

1. Метод аналізу. Даний метод використаний при опрацюванні джерел.
2. Порівняльний метод. Даний метод допомагає виявити закономірності або відмінності кризи ідентичності при різних обставинах, а саме як країни, політичної культури та суспільства.
3. Системний метод дав можливість визначити та розрізнити колективну та індивідуальною ідентичність.
4. Метод івент-аналізу. Даний метод використаний при опрацюванні джерел. Допомагає вивчати кризу ідентичності та її вплив на суспільство за матеріалами

публічної інформації: повідомлень ЗМІ, заяв політичних лідерів, виступів державних діячів, зокрема у соціальних мережах.

5. Контент-аналіз анамаційних творів. Допоміг нам знайти пряме відношення проблеми ідентичності у роботах Хаяо Міядзакі та кризи ідентичності суспільства сучасної Японії.

6. Герменевтичний метод забезпечив проникнення в сутність предмета дослідження завдяки тлумаченню та інтерпретації першоджерел об'єкта дослідження.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 2 розділів, висновків, списку використаних джерел (41 найменування). Загальний обсяг кваліфікаційної роботи 63 сторінки комп'ютерного тексту (без додатків).

РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ІДЕНТИЧНОСТІ: ЗНАЧЕННЯ ТА ПРОБЛЕМАТИКА

1.1. Криза ідентифікації

«Найгірше, що можна зробити зі словами, - писав півстоліття тому Джордж Оруелл, - це здатися їм». Якщо мова має бути «інструментом для вираження, а не для приховування чи запобігання думці», продовжував він, потрібно «дозволити значенню вибирати слово, а не навпаки»... Ми стверджуємо, що «ідентичність» означає занадто багато (якщо її розуміти в сильному значенні), занадто мало (якщо її розуміти в слабкому сенсі) або взагалі нічого (через її чисту двозначність). Ми оцінюємо концептуальну та теоретичну роботу, яку має виконати «ідентичність», і припускаємо, що ця робота може бути виконана краще іншими термінами, менш двозначними та не обтяженими конотаціями «ідентичності» [15, ст. 1].

Ідентичність - це поняття, яке описує те, що щось або хтось є тим самим, що й раніше або в іншій формі. Відносно людей, ідентичність може бути розглянута з різних точок зору, таких як біологічна, соціальна, психологічна тощо. Біологічна ідентичність описує те, що людина є тим самим організмом, що й раніше, незалежно від змін, які відбулися у вигляді або функціонуванні органів тіла.

Ідентичність – це щось, що відповідає X у реченні «Я - є X ». З логічної точки зору, ідентичність - це предикат, який застосовується (або може застосовуватися) до людини, тобто якість або властивість людини. Цього недостатньо, оскільки це дозволяє речі, які явно не кваліфікуються як «легітимні» (тобто розпізнавані для використання) ідентичності, навіть у широкому розумінні цього слова. Наприклад, вважайте, що X = людину з десятьма пальцями або X = людину з двома родимками на правій руці, або X = особа, яка відвідувала стоматолога минулого вівторка. Отже, ідентичність має бути певного типу предикатом, що приєднується до особи [21, ст. 12].

Соціальна ідентичність відноситься до того, як людина сприймає себе в контексті групи, до якої вона належить. Це може включати етнічну, культурну,

релігійну або професійну ідентичність. Психологічна ідентичність описує те, як людина сприймає себе як індивіда. Це може включати віру в свої власні здібності, переконання про те, що вона є унікальною людиною, та інше. У загальному розумінні ідентичність можна розглядати як те, що робить людину унікальною та допомагає їй розуміти себе як індивіда.

Значення ідентичності для людини може бути дуже великим, оскільки вона допомагає сформувати її унікальний ідентитет. Ідентичність допомагає людині розуміти себе та своє місце в світі, встановлювати стосунки з іншими людьми та розуміти, що для неї важливо в житті. Здатність до формування власної ідентичності може бути особливо важливою у підлітковому віці, коли людина встановлює стосунки з оточуючим світом та робить важливі життєві рішення.

Під політикою ідентичності я маю на увазі те, що ви міркуєте на основі кольору шкіри, або релігії, або статі, або якоїсь особливої риси, яку ви маєте випадково, яку ви не можете змінити - ви потрапили в цей кошик без будь-якого процесу міркування самостійно, вас не можна переконати, що ви білий чи чорний - і міркувати з цього місця, що ви є ви, тому що у вас такий колір шкіри, чи ігші правдиві речі, які неможливо передати іншим людям, які не поділяють вашу особу. Я вважаю це найнещаснішою грою «Dungeons and Dragons» за всю історію. У людей є різні віктимологічні історії про те, що якщо ви робите арифметику одним способом, одна група перемагає іншу. Іншим способом це стає зворотнім [35].

Крім того, ідентичність може відігравати важливу роль у відносинах між культурами та націями, оскільки вона допомагає формувати національну або етнічну ідентичність та сприяє збереженню культурної спадщини.

Ідентичність - як роль - це не просто те, ким ви себе вважаєте, щомиті чи рік за роком, але, як сказано в Британській енциклопедії (зокрема в її соціологічному розділі), «всеохоплююча модель поведінки, визнана суспільством», , забезпечуючи засоби ідентифікації та розміщення особи в суспільстві», також

служуючи «як стратегія подолання повторюваних ситуацій і роботи з ролями інших (наприклад, ролі батьків і дітей)»[28].

Недолік або відсутність ідентичності може призвести до почуття втраченості, розбещеності, невпевненості в собі та в своїх цінностях, а також може призвести до відчуття недоладу та депресії. Отже, ідентичність є важливим аспектом психологічного та соціального благополуччя людини.

У своїй праці «Childhood and Society», опублікованій в 1950 році, Ерік Еріксон запропонував теорію розвитку особистості, в якій він відзначає важливість ідентичності для формування здорової особистості. Еріксон вважав, що формування ідентичності розпочинається в дитинстві, коли дитина навчається розрізняти себе від інших та розвиває своє власне «я». Він розглядав розвиток ідентичності як процес, що триває протягом усього життя людини і складається з різних етапів.

На етапах психосоціального розвитку Еріксона поява кризи ідентичності відбувається в підлітковому віці, коли люди борються з почуттям ідентичності проти рольової плутанини. У сучасному світі, що швидко змінюється, кризи ідентичності можуть бути більш поширеними, ніж за часів Еріксона. Такі кризи часто виникають у відповідь на раптові зміни в житті людини. Це може включати зміни в особистому житті або ширші суспільні події, як-от пандемія COVID-19 [25].

У своїй теорії Еріксон виділяв вісім стадій розвитку, кожна з яких має свої особливості та завдання. Стадія, яка безпосередньо пов'язана з розвитком ідентичності, називається "підлітковим пошуком ідентичності". На цій стадії молодь намагається з'ясувати свої власні цінності, переконання та інтереси, а також зрозуміти своє місце в світі.

Згідно з Еріксоном, успішне вирішення завдань підліткового пошуку ідентичності може призвести до формування здорової ідентичності, яка базується на впевненості у власних цінностях та підтримці соціального оточення. Невдача ж

у цьому процесі може призвести до формування нездорової ідентичності, яка проявляється у відчутті невизначеності та неспокою. У своїй роботі Еріксон наголошував на важливості підтримки соціального оточення для успішного розвитку ідентичності. Він стверджував, що важливо щоб підлітки мали можливість експериментувати зі своїми ідентичністю та отримували підтримку від батьків, вчителів та інших дорослих, що оточують їх.

Еріксон також наголошував на тому, що розвиток ідентичності є постійним процесом, який триває протягом усього життя людини. Він вважав, що в різних етапах життя можуть виникати нові виклики та питання, пов'язані з ідентичністю, і що людина повинна постійно адаптуватися до змін. «Процес формування ідентичності американця, мабуть, підтримує его-ідентичність індивідуума до тих пір, поки той здатний зберігати певний елемент навмисної експериментальності автономного вибору. Індивід повинен мати можливість переконатися в тому, що наступний крок залишається за ним і що незалежно від того, де він знаходиться або куди йде, він завжди має шанс кинути все або повернути в протилежному напрямку, якщо сам того забажає» [20, ст. 64].

Узагальнюючи, Еріксон вважав, що розвиток ідентичності є важливим елементом формування здорової особистості. Він підкреслював, що успішне вирішення завдань, пов'язаних з пошуком ідентичності, залежить від підтримки соціального оточення та постійного самовдосконалення. За Еріксоном, ідентичність - це постійний процес, в якому людина поступово формує своє уявлення про себе і своє місце у світі. Ідентичність включає в себе усі аспекти особистості, такі як уявлення про свої цінності, інтереси, здібності, соціальні ролі, стиль життя та інші фактори, які формують самосвідомість індивіда.

За Еріксоном, ідентичність формується через певні стадії розвитку, які він описав у своїй теорії розвитку особистості. Ці стадії розвитку включають періоди

від народження до дорослості, включаючи дитинство, підлітковий вік та дорослість [20, ст. 28].

Еріксон вважав, що ідентичність формується через взаємодію між особистістю та соціальним середовищем, включаючи взаємодію з батьками, ровесниками, вчителями та іншими дорослими. Ці взаємодії можуть включати в себе пошук значення та цінностей, експериментування зі своєю ідентичністю, а також відчуття приналежності до певної соціальної групи. Отже, для Еріксона ідентичність - це комплексний і постійно змінюваний процес, який формується взаємодією між особистістю та соціальним середовищем і є ключовою складовою формування здорової особистості.

Френсіс Фукуяма визначає ідентичність як складну соціальну конструкцію, яка поєднує індивідуальний та колективний компоненти. Індивідуальна ідентичність відображає унікальність та відмінність кожної людини, включаючи її характеристики, особливості, цінності, досвід та інші фактори, які визначають її самовизначення. Колективна ідентичність відображає приналежність людини до певної соціальної групи, такої як культурна, етнічна, національна чи релігійна група.

Самоповага постає з поваги інших. Оскільки люди за своєю природою прагнуть визнання, із сучасного розуміння ідентичності швидко розвивається політика ідентичності, у межах якої індивіди вимагають публічного визнання їхньої цінності[8, ст. 23].

За Фукуямою, ідентичність формується взаємодією між індивідуальним та колективним компонентами, і саме ця взаємодія формує глибокий внутрішній світ кожної людини. Він вважає, що зростаюча глобалізація та розвиток інформаційних технологій можуть підривати традиційні ідентичності, проте це також може створити нові форми ідентичності, які базуються на глобальних спільнотах та цінностях. Книга Фукуями «Ідентичність» містить багато прикладів різноманітних ідентичностей, включаючи:

1. Етнічна ідентичність - особливості, які визначають причетність людини до певної етнічної групи. Наприклад, люди можуть ідентифікувати себе як афроамериканці, латиноамериканці, італійці тощо.
2. Гендерна ідентичність - особливості, які визначають те, як людина ідентифікує свою стать. Наприклад, люди можуть ідентифікувати себе як чоловіки, жінки, інтерсексуальні, не-бінарні тощо.
3. Національна ідентичність - особливості, які визначають причетність людини до певної національної групи. Наприклад, люди можуть ідентифікувати себе як американці, китайці, японці тощо.
4. Релігійна ідентичність - особливості, які визначають причетність людини до певної релігійної групи. Наприклад, люди можуть ідентифікувати себе як християни, мусульмани, юдаїсти тощо.
5. Професійна ідентичність - особливості, які визначають професійну причетність людини. Наприклад, люди можуть ідентифікувати себе як лікарі, вчителі, інженери тощо.
6. Сексуальна ідентичність - особливості, які визначають те, як людина ідентифікує свою сексуальну орієнтацію. Наприклад, люди можуть ідентифікувати себе як гетеросексуальні, гомосексуальні, бісексуальні тощо.
7. Політична ідентичність - особливості, які визначають причетність людини до певної політичної партії або ідеології. Наприклад, люди можуть ідентифікувати себе як консерватори, ліберали, соціалісти тощо.
8. Культурна ідентичність - особливості, які визначають причетність людини до певної культурної групи. Наприклад, люди можуть ідентифікувати себе як представники певної мови, музичної чи художньої традиції тощо.
9. Соціальна ідентичність - особливості, які визначають соціальну позицію людини в суспільстві. Наприклад, люди можуть ідентифікувати себе як бідні, багаті, робітники, студенти тощо.

Ці приклади ідентичності демонструють, що людина може мати багато різних ідентичностей, які взаємодіють із суспільством, культурою та іншими людьми. Крім того, ідентичність може бути змінена або переосмислена з часом, оскільки люди постійно взаємодіють зі своєю оточуючою дійсністю та іншими людьми. У своїй роботі «Кінець історії» американський мислитель серед іншого звертається до платонівського образу людської особистості та гегелівського бачення історії, акцентуючи концепцію «потреби у визнанні» як основу мотивації людських процесів.

Згідно з Фукуями, пояснення конфліктів і протиріч, які переслідують цивілізації з незапам'ятних часів, слід шукати не в боротьбі за виживання та матеріальні ресурси, а в природній «потребі у визнанні». На підтвердження своїх думок автор посилається на платонівську типологію душі, викладену в «Державі», де виділяються розумний початок, бажаючий початок і, нарешті, третина – тимос (θυμός - букв. 'гнів'; в російському перекладі діалогу - 'лютість духу', 'лютий дух') [22, с. 213 і далі]. Тимос, який можна інтерпретувати і як загострене почуття гідності та амбіцій, які потребують визнання, безпосередньо пов'язаний з аксіологічною проблематикою і надзвичайно важливий у політичному житті (причому, зазначимо відразу, у її етнокультурному сегменті).

Для Фукуями (з опорою на Гегеля) це свого роду «тригер» змін історичного процесу. Поки потреба у визнанні всіх людей не буде задоволена, людство переживатиме всілякі цивілізаційні потрясіння. Як пише Фукуяма: «Розуміння важливості боротьби за визнання як двигуна історії дозволяє по-новому поглянути на багато явищ, знайомі нам в інших аспектах, такі як культура, релігія, робота, націоналізм і війна». Розвиваючи свою думку, філософ оперує двома вельми важливими термінами, похідними від поняття «тимос»: мегалотимія та ізотимія.

Перше – це бажання бути кращим за інших, а друге – бажання бути рівним іншим. Еволюція соціальних систем до ліберальної демократії має вести від

першого до другого, тобто до універсального однорідного стану, яке однаково визнає всіх і всі соціальні групи. Таким чином, прагнення до визнання, яке рухає людською історією, одержує своє задоволення, настає «кінець історії», і вічний поділ людських товариств на кращі та гірші, розвинені та нерозвинені тощо.

«З точки зору Фукуями, в сучасному світі почуття ідентичності при певних обставинах переростає в політику ідентичності. Ця тенденція пояснюється тим, що ідентичність - інтерсуб'єктивний феномен, вона завжди вимагає визнання з боку іншого. Однак саме це визнання знаходить стабільні та довгострокові форми, закріпившись на інституціональному рівні. «Таким чином, значну частину політичних конфліктів сучасного світу - від демократичних революцій до нових соціальних рухів, від націоналізму та ісламізму до політичних зіткнень в університетських кампусах сучасної Америки - можна звести до проявів політики ідентичності»[8].

Амартія Сен у своїй праці «Identity and Violence: The Illusion of Destiny» визначає ідентичність як спосіб, за яким людина розуміє себе як себе самого і розрізняє себе від інших людей. Він стверджує, що ідентичність може бути сформована різними чинниками, такими як релігійні переконання, культурні традиції, національність, статеві приналежності, мова тощо.

Однак, Сен також вказує на те, що ідентичність може стати джерелом насильства, якщо вона використовується для відділення себе від інших людей і підтримки конфліктів між різними групами. Він закликає людей розуміти, що наші ідентичності мають комплексну та багатогранну структуру, і нам потрібно навчитися жити у гармонії з іншими людьми, а не розділятися та вступати у конфлікти на основі ідентичних ознак.

У своїй книзі «Identity and Violence: The Illusion of Destiny» Амартія Сена аналізує проблему ідентичності та її вплив на виникнення конфліктів і насильства в світі. Він стверджує, що ідентичність не є статичним або беззмстовним поняттям, а складається з різних елементів, які можуть змінюватися з часом.

Сена також підкреслює, що надмірна ідентифікація зі своєю групою може призвести до насильства і конфліктів з іншими групами, які вважаються інакшими або ворожими. Він наголошує на необхідності розуміти інші культури та ідентичності, щоб уникнути конфліктів і насильства.

Одна з ключових думок з книги Амартії Сени звучить так: «Ми не повинні допускати, щоб наша ідентичність була перешкодою для розуміння, співпраці та миру в світі. Ми повинні навчитися бачити себе в контексті інших і прагнути до того, щоб наші ідентичності не були перешкодою, але стали джерелом збагачення і розвитку нашого світу» [31, ст. 11].

Також важливим є наступне твердження: «Ми повинні визнати, що ідентичність не є єдиним, стійким або беззмістовним поняттям. Вона складається з різних елементів, які можуть змінюватися з часом і в різних контекстах» [31, ст. 19].

Одним з головних меседжів книги є твердження, що «місткість» - це ключ до зменшення насильства та конфліктів. За поглядами Амартії Сени, місткість може відноситися не лише до фізичних об'єктів, але і до людських інституцій та культур. У книзі «Identity and Violence: The Illusion of Destiny», він використовує поняття «місткість ідентичності» (capacity of identity) для опису здатності людей розуміти та ідентифікувати себе в різних контекстах.

За словами Сени, місткість ідентичності може бути залежна від кількох факторів, таких як культурний контекст, взаємодія з іншими людьми та рівень освіти. Наприклад, людина, яка живе в мультикультурному середовищі і має досвід спілкування з різними культурами, може мати вищу місткість ідентичності, ніж людина, яка живе в ізольованому середовищі. Отже, місткість ідентичності, на думку Сени, може впливати на те, як люди розуміють ідентичність, і чи вони готові визнавати та поважати інші культури та ідентичності.

Криза ідентифікації - це поняття, що використовується для опису періоду, коли людина знаходиться в стані невизначеності та невпевненості щодо своєї

ідентичності. Це може бути спричинено різними факторами, такими як зміна соціального оточення, культурного контексту, особистих досвідів, травматичних подій, криз життєвих циклів тощо.

Криза ідентифікації може призвести до пошуку нової ідентичності або реорганізації попередньої, що може відбуватися через внутрішній конфлікт, переживання депресії, тривоги, стресу та інших негативних емоцій. У книзі «The Crisis of Identity in Contemporary Japanese Film: Personal, Cultural, National» Тімоті Ільєс досліджує різні аспекти кризи ідентичності в Японії та їх відображення в японському кіно. Криза ідентичності полягає в тому, що традиційні цінності та ідентичність японського народу поступово зникають під впливом глобалізації, зростаючого впливу західної культури, зміни соціальної структури та відносин між людьми.

У книзі досліджується криза ідентичності на різних рівнях: особистому, культурному та національному. На рівні особистості, Ільєс аналізує, як сучасні японські фільми відображають кризу самоідентифікації та пошуку свого місця в суспільстві. На рівні культури, автор досліджує, як західна культура впливає на традиційні японські цінності та спосіб життя, що призводить до зміни ідентичності країни та її народу. На рівні нації, Ільєс досліджує, як криза ідентичності в Японії призводить до пошуку нової національної ідентичності та спричиняє політичні та соціальні конфлікти. У книзі Ільєс показує, що криза ідентичності в Японії не є проблемою лише цієї країни, а є глобальною проблемою, яка відображає загальний тренд глобалізації та змін у соціально-культурному контексті.

У книзі «The Crisis of Identity in Contemporary Japanese Film: Personal, Cultural, National» Тімоті Ільєс досліджує, як глобалізація впливає на ідентичність Японії. Він показує, що глобалізація призвела до зміни культурної та соціальної структури японського суспільства та спричинила кризу ідентичності на різних рівнях: особистісному, культурному та національному.

Один з найбільш очевидних ефектів глобалізації на Японію - це зростаючий вплив західної культури. Західна культура впливає на японську культуру та стилі життя через мас-медіа, рекламу, музику та кіно. Це призводить до зміни поглядів на роль жінки в суспільстві, ставлення до сексуальності та сімейних цінностей, що має вплив на ідентичність японського народу [26, ст. 16].

Також глобалізація призводить до зміни соціальної структури в Японії. Традиційні родинні структури йдуть на спад, і більше людей стають самотніми та самотніми. Це спричинює кризу особистісної ідентичності та зміну способу життя. Національна ідентичність Японії також зазнала змін під впливом глобалізації. Японія почала відчувати втрату своєї унікальної культури та традицій. Це призвело до пошуку нової національної ідентичності, яка б враховувала сучасні реалії світу.

У книзі «The Crisis of Identity in Contemporary Japanese Film: Personal, Cultural, National» Тімоті Ільєс розглядає різні аспекти впливу глобалізації на культуру та ідентичність Японії через аналіз сучасної японської кіноіндустрії. Він розглядає твори таких режисерів, як Курока Кійоші, Корееда Хірокадзу та Міядзакі Хаяо, щоб продемонструвати, як вони відображають кризу ідентичності в своїх фільмах.

Наприклад, Курока Кійоші зображує в своїх фільмах зіткнення традиційних та сучасних цінностей, а також складність взаємин між японською та західною культурами. Корееда Хірокадзу звертає увагу на проблеми сучасного японського суспільства, зокрема на зміну сімейних структур та пошуки нової ідентичності.

Міядзакі Хаяо, з іншого боку, відображає у своїх фільмах важливість захисту японської культури та традицій в умовах глобалізації, а також звертається до універсальних тем, які стосуються людської ідентичності, таких як дружба, любов та сім'я. У своїй книзі Тімоті Ільєс показує, як сучасна японська кіноіндустрія відображає складність ідентичності в умовах глобалізації, а також

відображає спроби знайти нові форми ідентичності, які відповідали б сучасному світу.

Міядзакі Хаяо є японським аніматором та режисером, чий внесок у світ анімації визнаний на міжнародному рівні. У його роботах часто відображається тема ідентичності та самовизначення. У фільмі «Мій сусід Тоторо» ідентичність зображується через зв'язок між дітьми та природою. Молодша сестра головної героїні Сацукі, Меї, знаходиться у пошуках свого місця в світі та зустрічає міфічну істоту Тоторо, яка їй допомагає знайти своє місце в світі. У цьому фільмі Міядзакі відображає світ, в якому діти ще не сформували своєї ідентичності, і він спрощує взаємодію між людиною та природою, яка допомагає героям знайти свій шлях у світі.

У мультфільмі Хаяо Міядзакі «Віднесені привидами» проблема ідентичності зображується через персонажа Софі, яка претерпіває фізичну трансформацію і перетворюється на стару жінку. ця трансформація є не тільки фізичною, але й символічною, оскільки вона представляє складність процесу самовизначення та зміни ідентичності. Японська назва фільму прямо вказує на цю граничну сферу. Остання фраза в назві *Sen to Chihiro no kami-kakushi* буквально означає «щось приховане». У японській мові є вислів «*kami kakushi ni au*», який відноситься до народного позначення випадків, коли хтось незрозуміло пропав безвісти протягом певного часу. Якщо та коли ця особа повернеться - і незалежно від того, пам'ятає ця особа, що їй не було, люди кажуть, що цю людину «сховали»[14, ст. 7].

На початку фільму Софі є молодою дівчиною, яка не має чіткої ідентичності і не впевнена у своїх здібностях та місці у світі. Проте, після того, як її перетворюють на стару жінку, вона починає досліджувати свою нову ідентичність та знаходити внутрішню силу, щоб змінити свій життєвий шлях. Це дозволяє їй розвиватися як особистість, знаходити нові можливості та впевненість у своїх здібностях.

Крім того, у фільмі «Віднесені привидами» ідентичність також зображується через персонажа Хаула, який постійно змінює свою зовнішність, щоб відповідати своїм настроям та внутрішнім переживанням. Це може бути пов'язано з його нестабільною ідентичністю та пошуком свого місця у світі. Отже, фільм «Віднесені привидами» відображає складність процесу самовизначення та зміни ідентичності, яка може бути спричинена зовнішніми обставинами, такими як фізичні трансформації, а також внутрішніми конфліктами та переживаннями.

До прикладу у американському суспільстві криза ідентифікації відображається у іншій формі: «Трампа і епоха постправди» - це книга, в якій Кен Вілбер, американський філософ і психолог, досліджує кризу американської ідентичності в ері постправди, коли факти та наука стають все менш важливими в політичній дискусії, а люди схильні вірити у те, що вони хочуть вірити, незалежно від того, чи є це правдою чи ні.

Вілбер стверджує, що Трамп використовував цю кризу ідентичності для своїх політичних цілей, створюючи зображення себе як національного героя, який бореться проти еліти та системи, що віддалилася від простих людей. Це дозволило йому отримати підтримку від тих, хто відчував, що їх голос не чується в політичному процесі.

«Праймеріз Республіканської партії 2016 року, на мою думку, стало найбільш очевидним, що підхід Трампа до питань раси та ідентичності допоміг йому. У своєму дослідженні під час праймеріз у 2016 році Майкл Теслер з Каліфорнійського університету в Ірвайні та Джон Сайде з Університету Джорджа Вашингтона виявили, що виборці-республіканці, які відчувають сильне почуття білої расової ідентичності та вірять, що білі зазнають несправедливої дискримінації, з більшою ймовірністю підтримають Трампа, ніж інші виборці від Республіканської партії. під час праймеріз. Ці виборці відіграли важливу роль у створенні коаліції Трампа та зміцненні його переваги в опитуваннях»[10].

Вілбер також аналізує, як розбіжності в світогляді між різними групами американців призвели до розколу суспільства та поглибили кризу ідентичності. Він рекомендує відновити довіру до науки та об'єктивних фактів, щоб зміцнити основи спільної ідентичності в Америці та зберегти єдність країни.

З одного боку, деякі люди кажуть, що Америці потрібно продовжувати обговорення та боротьбу з усіх питань, пов'язаних із політикою ідентичності - расизмом у системі кримінального правосуддя, чи слід захищати гомосексуалістів від дискримінації, чи слід дозволяти трансгендерним людям використовувати ванна кімната, яка відповідає їхній гендерній ідентичності тощо. Оскільки за останні кілька років було досягнуто певного прогресу в цих питаннях, правозахисники кажуть, що покинути їх зараз надто пізно. І обрання Трампа створює нове відчуття терміновості обговорення цих питань, оскільки він дуже суперечить багатьом ідеалам, які пропагують ліві в дискусіях про ідентичність[2, ст. 44].

На думку Кена Вілбера, розбіжності в світогляді між різними групами американців призвели до розколу суспільства на кілька різних рівнів. Перш за все, Вілбер стверджує, що існують різні культурні та ідентичні групи в Америці, які мають різні погляди на соціальні питання, такі як роль держави, права меншин та релігійні питання. Ці різні погляди приводять до того, що групи стають все більше відокремленими одна від одної та утворюють свої власні ехокамери.

«Те, як риторика та дії Трампа впливають на почуття ідентичності як американця, також залежить від того, що люди думають про країну. Холлі Танкерслі, професор політології в «Coastal Carolina University», каже, що опитування показали, що люди посилаються на певні характеристики, коли їх запитують, що означає бути американцем, зокрема поважати інституції та закони, бути громадянином країни та приймати людей з різним походженням. Вона сказала, що політична риторика не змінює переконань людей чи почуття американської ідентичності, а зміцнює їхні існуючі переконання»[38].

Крім того, Вілбер вважає, що існують різні підходи до сприйняття фактів та наукової інформації. Деякі групи схильні вірити в те, що підтверджує їхні погляди, тоді як інші групи розглядають наукові дані та факти як об'єктивні джерела інформації. Це призводить до того, що групи відкидають одна одну як недостовірні джерела інформації та зменшують свої можливості зрозуміти одна одну.

Нарешті, Вілбер звертає увагу на те, що існують різні рівні розуміння світу та моральних цінностей. Це може призводити до різних поглядів на питання, такі як аборти, екологія та права ЛГБТ. Такі різні погляди можуть стати причиною глибокого розколу суспільства та спричинити конфлікти між групами.

Усі ці фактори, на думку Вілбера, приводять до того, що різні групи в Америці живуть у різних світах і мають різні погляди на соціальні питання, науку та моральні цінності. Це стає причиною того, що групи не можуть знайти спільну мову та зрозуміти одна одну. Замість цього вони починають жити у своїх власних ехокамерах та посилюють свої власні переконання.

Крім того, Вілбер звертає увагу на те, що криза американської ідентичності стає причиною загострення політичного конфлікту. За його словами, політична боротьба в Америці перетворилась на боротьбу за існування різних культурних та ідентичних груп. Це призводить до того, що партії та політичні лідери пропонують різні варіанти розв'язання проблем, які базуються на різних поглядах на соціальні питання та моральні цінності.

Отже, на думку Кена Вілбера, розкол суспільства в Америці став можливим через різні культурні та ідентичні групи, які мають різні погляди на соціальні питання, науку та моральні цінності. Це призводить до того, що групи живуть у своїх власних ехокамерах та не можуть знайти спільну мову. Крім того, це стає причиною загострення політичного конфлікту та боротьби за існування різних культурних та ідентичних груп.

Криза ідентичності - це явище, яке можна спостерігати в різних країнах світу, особливо в контексті сучасної глобалізації та міграції. Це може бути пов'язано зі змінами в культурі, економіці, політиці та соціальних трансформаціях, які змінюють спосіб життя людей і впливають на їх ідентичність.

Наприклад, в Європі відбувається зростання націоналістичних тенденцій і відкидання європейської ідентичності на користь національних ідентичностей. За деякими дослідженнями, це пов'язано зі зростанням міграції, тероризму та економічної нестабільності. Схожа тенденція на користь націоналістичних ідентичностей відбувається і в США. У країнах Азії, таких як Японія та Південна Корея, спостерігається криза ідентичності, пов'язана зі змінами у традиційних цінностях та зростанням інтернаціоналізації.

1.2. Відмінність індивідуальної та колективної ідентичності

Колективна ідентичність - це ідентичність, яка базується на належності до конкретної групи, такої як нація, етнічна група, релігійна група або інша соціальна група. Вона відображає спільність цінностей, традицій, історії та культурних норм, які характеризують дану групу.

Ідентичність у концепції Ю. Хабермаса розглядається, насамперед, як сформульоване, народжене суспільством відчуття солідарності, єдності. Однак мову можна вести про «істинну» і «хибну» ідентичність, залежно від цілісності, що розвивається або розпадається. Інакше висловлюючись, за умов зникнення цілісності, єдності суспільства відновлення справжньої ідентичності може здійснюватися лише силою [9, ст. 8].

Юрген Хабермас у своїй роботі «В пошуках національної ідентичності» аналізує проблему формування колективної ідентичності в контексті постіндустріального суспільства.

За Хабермасом, колективна ідентичність є результатом спільного досвіду і співпереживання, які формують спільні цінності та ідеали. Однак, він зауважує,

що в постіндустріальному суспільстві, традиційні джерела колективної ідентичності, такі як релігія та національна культура, втрачають свою значущість.

Хабермас вважає, що колективна ідентичність може бути збудована на базі комунікації та діалогу між різними групами та індивідами в суспільстві. Він пропонує концепцію «космополітичної нації», яка базується на ідеї взаємовідносин між громадянами, що базуються на рівності, взаємному повазі та співпраці.

Хабермас наголошує на необхідності створення умов для розуміння та толерантного ставлення до різних культур та груп у суспільстві. Він вважає, що це можливо шляхом розвитку громадянського суспільства та забезпечення демократичних прав та свобод для всіх громадян. Хабермас вбачає важливість розвитку громадянського суспільства та демократії для забезпечення спільного досвіду та співпереживання. Він наголошує на значенні взаємодії та комунікації між різними групами в суспільстві для формування спільної колективної ідентичності. Ця ідея відображає Хабермасову віру в потужну роль громадянського суспільства та громадянської активності у формуванні суспільної ідентичності та визначенні напрямків розвитку суспільства.

Отже, колективна ідентичність на думку Ю. Хабермаса базується на взаємодії, комунікації та співпраці між різними групами та індивідами в суспільстві. Він вважає, що така ідентичність може бути збудована на базі загальних цінностей та ідей, які є універсальними та відображають спільні інтереси громадян. З цієї точки зору, він розглядає колективну ідентичність як процес, який потребує активної участі громадян та розвитку громадянського суспільства.

Здатність суб'єктів за самих глобальних змін залишатися тотожними самим собі, визнання певних ознак їх самоідентифікації іншими позначає індивідуальну ідентичність [9, с. 10]. Однак однією з умов ідентичності індивіда є його здатність

та можливість локалізувати себе з певною групою. Отже, групова ідентичність, за Хабермасом, перевищує індивідуальну, т.к. є середовищем її символічної реальності.

Індивідуальна ідентичність - це ідентичність, яка базується на унікальних особистих рисах, які відрізняють одну людину від іншої. Вона відображає особистість, характер, інтереси та уподобання, які формуються як результат соціальних взаємодій, розвитку та досвіду.

Основна відмінність між колективною та індивідуальною ідентичністю полягає у тому, що колективна ідентичність відображає групову належність, тоді як індивідуальна ідентичність відображає особисті характеристики індивіда. Крім того, колективна ідентичність може бути більш статичною та стійкою, тоді як індивідуальна ідентичність може змінюватися протягом життя, залежно від досвіду та соціального контексту.

На противагу так званій «ревізійній» течії думки, яка спрямована на консолідацію соціальної згуртованості та ідентичності країни через особливе бачення історії, що прославляє національну гордість, Габермас стверджував, що бути громадянином Німеччини означає прийняти критичний підхід до традицій, припускаючи – без будь-яких обмежень. або поступка – відповідальність за минуле і, таким чином, вихід за рамки окремих ідентичностей через розумне приєднання до універсальних принципів[19, ст.144].

Бенедикт Андерсон в своїй книзі «Уявлені спільноти» (1983) розглядає колективну ідентичність як процес формування і утримання уявлень про спільність і приналежність до певної групи людей. Він розглядає нації як найпоширеніший приклад уявлених спільнот, але також відзначає, що уявлені спільноти можуть бути сформовані на основі інших критеріїв, таких як релігійна приналежність, мова, професія, клас, географічне положення тощо.

Андерсон вважає, що уявлені спільноти формуються завдяки спільним уявленням про історію, культуру, традиції та інші аспекти життя групи. Він

підкреслює, що у цьому процесі ключову роль відіграє мова, яка дозволяє людям спілкуватися та обмінюватися уявленнями.

Андерсон також стверджує, що уявлені спільноти є «спільнотами національного стилю», оскільки вони відрізняються від інших соціальних груп тим, що в них існує спільне уявлення про існування «спільної долі» та «спільного майбутнього». Згідно з Андерсоном, уявлені спільноти є важливими для розуміння політичних процесів, оскільки вони формуються поза офіційною владою та структурами. Він наголошує, що нації не є природженими, але створюються певними історичними обставинами та культурними процесами.

Для Андерсона питання полягало в тому, як спільнота - або солідарність, або ідентичність, або навіть саме суспільство - було уявним і через цю уяву набуло форму і стійкість. Частково цим він хотів показати - націоналізм і національна ідентичність мали підґрунтя в реальних матеріальних умовах [13, ст. 16].

Хабермас та Андерсон підходять до розуміння ідентичності з різних точок зору, тому в їх працях можна виділити різниці в понятті колективної та індивідуальної ідентичності. У своїй праці «В пошуках національної ідентичності», Хабермас зосереджується на питаннях національної ідентичності та патріотизму. Він вважає, що національна ідентичність є результатом колективної діяльності та спільної культурної спадщини, яка сприяє формуванню спільних цінностей та ідеалів, які в свою чергу розуміються як основа для створення національної ідентичності. Хабермас наголошує на важливості діалогу між культурами та розуміння культурної різноманітності для формування національної ідентичності, яка базується на взаємному повазі та розумінні.

У свою чергу, Андерсон у своїй праці «Уявлені спільноти» бачить уявлені спільноти, включаючи нації, як результат колективної уяви та спільного уявлення про спільність. Він розглядає уявлену спільність як процес формування та утримання уявлень про приналежність до певної групи людей на основі спільних

культурних, історичних та соціальних відносин. Андерсон підкреслює важливість мови та комунікації у процесі формування уявлених спільнот, а також роль уявленого спільного минулого та майбутнього у зміцненні спільної ідентичності[1, ст. 87].

Отже, різниця між поглядами Хабермаса та Андерсона полягає у тому, що Хабермас акцентує увагу на формуванні національної ідентичності через діалог між культурами та спільну культурну спадщину, тоді як Андерсон вважає, що ідентичність формується на основі уявлення про спільність та спільні культурні, історичні та соціальні відносини. Для Хабермаса ідентичність формується на основі інтеракції між індивідами та групами, тоді як Андерсон вважає, що ідентичність формується через спільну уяву, яка не обов'язково пов'язана з інтеракцією між індивідами.

Загалом, обидві праці Хабермаса та Андерсона допомагають краще зрозуміти процес формування колективної ідентичності. Хабермас та Андерсон демонструють, що колективна ідентичність формується через спільність цінностей, ідеалів та уявлень про спільність, які базуються на спільних культурних, історичних та соціальних відносинах. При цьому, Хабермас більше акцентує увагу на взаємодії між культурами, тоді як Андерсон більше зосереджується на уявному аспекті формування колективної ідентичності.

Схожої думки дотримується і Етьєн Балібара у своїй праці «Раса, нація, клас», в цій роботі звертається увага на те, що індивідуальна ідентичність не може бути повністю відокремлена від колективної ідентичності, оскільки індивідуум завжди є частиною певної соціальної групи. Однак, Балібар досліджує різні прояви індивідуальної ідентичності відносно раси, нації та класу.

У контексті расової ідентичності, Балібар відзначає, що індивід може ідентифікувати себе з певною расою через свої фізичні риси, культурні практики, національність, але водночас, він зазначає, що расова ідентичність є соціальним

конструктом, який не має наукової підстави і заснований на стереотипах і побутових уявленнях.

У відношенні до національної ідентичності, Балібар показує, що індивід може ідентифікувати себе з певною нацією на основі спільної історії, мови, культури та території, але водночас, національна ідентичність також є соціальним конструктом, який може бути маніпульований інтересами політичних та економічних еліт.

Щодо ідентичності на основі класу, Балібар звертає увагу на те, що індивід може ідентифікувати себе з певним класом на основі свого соціально-економічного статусу, зайнятості, доходу та доступу до ресурсів. Однак, він показує, що класова ідентичність також може бути нереальною, оскільки класова приналежність не завжди відображає реальність економічної та соціальної нерівності. Балібар зазначає, що в сучасному світі класова ідентичність не є просто економічним поняттям, а є більш складним явищем, яке включає елементи культурної і політичної ідентичності [11, ст. 115].

У своїй праці Балібар показує, що індивідуальна ідентичність є складним явищем, яке залежить від соціальних, політичних, економічних та культурних чинників. Індивід може ідентифікувати себе з різними соціальними групами на основі різних критеріїв, але водночас, його індивідуальна ідентичність не може бути розглянута окремо від його колективної ідентичності. Важливо розуміти, що колективна ідентичність також є соціальним конструктом, який може бути накладений на індивідів, тому необхідно розвивати критичне мислення і не приймати його без перевірки на дійсність.

Отже, Балібар вказує на те, що індивідуальна ідентичність залежить від соціальних, політичних, економічних та культурних факторів, а також від конструктів, які можуть бути маніпульовані ззовні. Важливо розвивати критичне мислення та не приймати колективну ідентичність без перевірки на дійсність, щоб не попадати під вплив маніпуляцій політичних та соціальних еліт. І ця

демонстрація безпосередньо пов'язана зі спонтанною тенденцією людської групи (на практиці національних груп, через те, що антропологічне значення політичної категорії нації є, очевидно, досить сумнівним) зберігати свої традиції, а відтак і свою ідентичність. Тут ми бачимо, що біологічний або генетичний натуралізм не є єдиним засобом натуралізації людської поведінки та соціальної спорідненості. Ціною відмови від ієрархічної моделі (як ми побачимо, ця відмова є більш очевидною, ніж реальною), культура також може функціонувати як природа, і, зокрема, вона може функціонувати як спосіб замкнути індивіда та групи апріорі в певну генеалогію, у визначення, яке є незмінним і нематеріальним за походженням[23, ст. 85].

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Ідентичність є складним та багатогранним поняттям, яке охоплює спосіб, яким людина сприймає себе, відчуває себе частиною групи або спільноти, а також розуміння свого місця в світі. Вона формується шляхом взаємодії соціальних, культурних та індивідуальних факторів. У своїх працях Еріксон, Фукуяма та Вілбер стверджують, що криза ідентичності є складним явищем, яке відбиває важливі соціальні, культурні, політичні та економічні зміни в сучасному світі.

У даному розділі було визначено, що ідентичність - це сукупність уявлень, переконань, цінностей, ідей та характеристик, що визначають та відрізняють людину або групу людей від інших. Це внутрішнє почуття самоідентифікації, відчуття того, хто ми є, і належності до конкретного соціального, національного, етнічного або культурного колективу.

У ході дослідження було виявлено фактори, що можуть призвести до кризи ідентифікації, які можуть бути різноманітні і варіюються в залежності від конкретної особи або групи, а саме: соціальна зміна – зміна в соціальному середовищі, такі як міграція, глобалізація або зміни політичних режимів, можуть викликати кризу ідентичності; конфлікт цінностей - конфлікт між особистими цінностями та цінностями оточуючого соціального середовища може викликати кризу ідентичності. Та в тому ж числі культурний конфлікт, коли людина знаходиться між двома або більше культурами з різними цінностями, традиціями та очікуваннями, можуть виникати конфлікти щодо власної ідентичності. Відчуття, що потрібно адаптуватись до різних культурних норм, може призвести до незручності та втрати стабільності.

Соціальні аспекти ідентичності включають роль соціальних груп, до яких належить особа, таких як сім'я, нація, етнічна група, релігійна спільнота тощо. Ідентифікація з цими групами надає людині почуття належності і сприяє формуванню її соціальної ідентичності. Еріксон відзначає, що формування ідентичності відбувається на різних етапах життя та залежить від соціального

оточення та культурних контекстів. Він також вказує на те, що криза ідентичності може виникнути тоді, коли індивід не може знайти своє місце в соціальному середовищі або не може знайти відповіді на важливі питання про себе.

Культурні аспекти ідентичності включають норми, цінності, традиції, мову та інші культурні чинники, що впливають на формування особистості. Культурна ідентичність може бути сильно пов'язана з національною чи етнічною ідентичністю. Враховуючи важливість колективної ідентичності, яка базується на спільності цінностей, культурного спадку та групової належності, дослідження робіт Хаяо Міядзакі може пролити світло на взаємозв'язок між цими двома формами ідентичності.

У творчості Міядзакі часто прослідковується присутність універсальних цінностей, таких як любов до природи, пошук гармонії, боротьба за справедливість та захист невинності. Ці цінності можуть стати основою для формування колективної ідентичності, коли прихильники фільмів Міядзакі відчують спільність у своїх цінностях та ідеалах, які відображаються у творах режисера. Культурний спадок, який пронизує роботи Міядзакі, також має велике значення для формування колективної ідентичності. Він використовує японську міфологію, традиції, культурні символи та елементи японського життя, щоб створити особливу атмосферу у своїх фільмах. Це може надихати прихильників на підтримку та відчуття приналежності до японської культури, сприяючи формуванню колективної ідентичності. Окрім того у своїй книзі «Уявлені спільноти» Бенедикт Андерсон показує, як ідеї та уявлення про націю та національну ідентичність формуються в історичному та культурному контексті, і як ці уявлення стають частиною колективної свідомості та культури.

Завдяки даному дослідженню ми виявили ключові відмінності між індивідуальною та колективною ідентичністю:

- Індивідуальна ідентичність - це унікальні характеристики, які роблять кожну людину унікальною. Вона формується на основі особистих досвідів, взаємодій та самовиявлення.
- Індивідуальна ідентичність зосереджена на внутрішніх аспектах самоідентифікації, таких як особисті цінності, переконання, схильності, інтереси і характеристики.
- Колективна ідентичність - це почуття належності до певної групи або колективу, такого як нація, етнічна група, релігійна спільнота або професійна спілка.
- Колективна ідентичність формується на основі спільних характеристик, цінностей, традицій і культурних норм, які визначаються цією групою.

Індивідуальні аспекти ідентичності включають особистісні характеристики, такі як уподобання, інтереси, цілі, досвід, самосвідомість тощо. Ці фактори впливають на те, як людина сприймає себе як унікальну особистість і взаємодіє зі світом навколо себе. Фукуяма аналізує поняття ідентичності в історичному контексті та звертає увагу на важливість культурних та релігійних факторів у формуванні ідентичності. Він стверджує, що криза ідентичності може виникнути тоді, коли існуючі культурні та релігійні традиції не можуть відповісти на виклики сучасного світу.

Криза ідентичності виникає, коли людина втрачає стабільність ідентичного самовизначення. Це може статися через різні причини, включаючи соціальні, культурні та індивідуальні фактори. Наприклад, швидкі соціальні зміни, міграція, глобалізація та культурний розлад можуть порушити традиційні форми ідентичності і створити почуття дезорієнтації та невизначеності. У своїй книзі «Трампа та постправа» Вілбер аналізує сучасну політичну ситуацію в США та стверджує, що криза ідентичності є однією з головних причин зростання популізму та поширення постправа. Він вказує на те, що нездатність індивідів знайти свою ідентичність та відчуття належності призводить до того, що вони

стають вразливими до маніпуляцій політичних та соціальних еліт, які можуть використовувати ідентичність як засіб досягнення свої цілей. Балібар у своїй книзі «Раса, нація, клас» досліджує взаємозв'язок між ідентичністю, расою, нацією та класом. Він показує, як ці категорії взаємодіють одна з одною, і як вони можуть бути використані для формування політичних та соціальних ідентичностей.

Загалом, ці праці показують, що індивідуальна та колективна ідентичність є складними та взаємопов'язаними концептами, які формуються в історичному, культурному та політичному контекстах. Вони вказують на важливість розуміння цих контекстів та соціальних взаємодій в процесі формування та розвитку ідентичності, а також на необхідність забезпечення індивідуальної свободи та відповідальності при цьому процесі.

Суспільство стикається зі складними викликами, які стосуються глобалізації, міграції, етнічної та культурної різноманітності, які ставлять під загрозу традиційні форми ідентичності та вимагають нового розуміння суспільного та культурного життя.

Ці праці допомагають розуміти, як ідентичність формується та змінюється в процесі історичного та культурного розвитку, і як важливо розуміти ці процеси, щоб допомогти людям зберегти та розвивати свою ідентичність в умовах сучасного світу.

Крім того, праці цих авторів також допомагають розуміти взаємозв'язок між ідентичністю та політичними процесами. Ідентичність може бути використана як засіб політичного маніпулювання, що може вести до політичної розколювання та конфліктів. Розуміння того, як ідентичність взаємодіє з політикою, може допомогти знайти шляхи до розв'язання соціальних та політичних конфліктів.

РОЗДІЛ 2. ІНДИВІДУАЛЬНА ТА КОЛЕКТИВНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

2.1 Проблема самовизначення людини у сучасному світі

Ідентичність є важливою складовою формування особистості. Вона визначає, хто ми є, які цінності ми маємо, і як ми повинні поводитися у різних ситуаціях. У сучасному суспільстві, індивідуальна і колективна ідентичність є проблемою самовизначення людини.

Індивідуальна ідентичність - це те, що робить кожну людину унікальною. Вона відображає наші особистісні риси, такі як характер, хобі, рівень освіти, професійні навички і багато іншого. У сучасному світі, де існує широкий вибір професій, стиль життя, технологій та релігійних переконань, формування індивідуальної ідентичності може бути складним завданням. Багато людей витрачають час і зусилля, щоб зрозуміти себе, свої інтереси та цінності, і після цього вони формують свою індивідуальну ідентичність.

Колективна ідентичність відображає те, до яких груп або спільнот ми належимо, таких як нація, етнічна група, релігійна група, гендерна спільнота та інші. Колективна ідентичність є важливою для формування взаєморозуміння та співпраці між різними групами людей. У той же час, вона може бути причиною конфліктів і дискримінації.

У сучасному світі, колективна ідентичність може бути сильною, особливо у віртуальному просторі, де існує широкий вибір соціальних мереж, спільнот та форумів. Люди можуть відчувати себе частиною групи та опанувати спільні ідеї та цінності, що може вплинути на формування їх колективної ідентичності.

Проблема самовизначення людини у сучасному світі полягає в тому, що вона має вибрати, якою мірою вона хоче віддавати перевагу своїй індивідуальній та колективній ідентичності. З одного боку, людина може відчувати потребу у формуванні своєї індивідуальної ідентичності, досліджуючи свій внутрішній світ

та відкриваючи нові інтереси. З іншого боку, вона може бути членом різних колективів та спільнот, які можуть впливати на її колективну ідентичність.

Оскільки індивідуальна та колективна ідентичності є важливими складовими формування особистості, людина повинна зрозуміти, як ці дві ідентичності взаємодіють між собою та як їх можна збалансувати. Важливо також знати, що індивідуальна ідентичність не повинна протиставлятися колективній, а повинна доповнювати її. Кожна людина має право на формування своєї ідентичності та бути прийнятою у суспільстві, де існують різні індивідуальні та колективні ідентичності.

Словенський філософ Славој Жижек у своїй роботі «Ласкаво просимо до пустелі Реального» розглядає кризу ідентичності в контексті постмодернізму та постіндустріального суспільства. За словами Жижека, в сучасному світі ідентичність стає все більше залежною від зовнішнього сприйняття та оцінки, а не внутрішнього світогляду та самопізнання.

Він вважає, що в сучасному світі люди намагаються знайти себе в мережі соціальних медіа та інших віртуальних просторах, шукаючи підтримки та підтвердження своєї ідентичності від інших користувачів[40, ст. 25]. Проте, за словами Жижека, це призводить до зростаючої безпеки та незахищеності, коли людина стає залежною від поглядів та оцінок інших, і втрачає свою внутрішню свободу та індивідуальність.

«Проблема політики ідентичності – у чому я маю проблему – полягає в тому, що вона припускає, що ідентичності існують. Я не думаю, що вони існують. І це моя проблема навіть із, наприклад, певними версіями ЛГБТ - зробити стрибок - і наблизитися до кінця - ЛГБТ+ - знову і знову, вони все ще визнають цей факт. У нас є гендерні ідентифікації, вони просто хочуть розширити список. Це не просто традиційний двійковий чоловічий і жіночий роди, це... І тоді ви отримуєте 30-40 книг - бісексуальні, мультистатеві, безстатеві, будь-які завгодно» [13].

Жижек стверджує, що єдиним способом подолання кризи ідентичності є повернення до внутрішнього світу та самопізнання. Він закликає до відмови від намагання знайти себе в зовнішньому світі, а замість цього зосередитися на вивченні своїх власних думок, почуттів та бажань. Тільки тоді, за словами Жижека, людина зможе повернутися до своєї істинної ідентичності та відновити внутрішню свободу.

У своїй праці «Ласкаво просимо до пустелі Реального», Славою Жижек приводить кілька прикладів кризи ідентичності у сучасному світі. Ось декілька з них:

1. Псевдо-ідентичність в інтернеті. За словами Жижека, в інтернеті люди можуть створювати ідентичності, які не мають відповідності з їхнім реальним життям. Це може призвести до кризи ідентичності, коли людина втрачає зв'язок зі своїм справжнім «я» і стає залежною від того, як її сприймають в інтернеті.

2. Криза колективної ідентичності. За словами Жижека, колективна ідентичність втрачає свою вагу в сучасному світі, і люди все менше ідентифікують себе зі своїми родинами, національною чи релігійною групою. Це може призвести до відчуття самотності та незахищеності.

3. Споживацька культура. За словами Жижека, споживацька культура призводить до того, що людина ідентифікує себе зі своїми речами та споживчими здобутками. Це може призвести до відчуття, що людина не має своєї власної ідентичності, окрім того, яке вона може купити за гроші.

4. Криза політичної ідентичності. За словами Жижека, в сучасному світі люди все менше ідентифікують себе з певною політичною ідеологією чи партією. Це може призвести до відчуття безпорадності та беззахисності в політичному просторі.

Ці приклади показують, як криза ідентичності може виникати з різних причин, і як вона може впливати на людське життя і добробут. У сучасному світі існує багато інших факторів, які можуть призвести до кризи ідентичності, таких як

соціальна та економічна нестабільність, зміна соціальних структур, культурний розкол та технологічний прогрес.

За словами Жижека, криза ідентичності є реакцією людини на зміни в суспільстві, і є невід'ємною частиною сучасної культури. Він стверджує, що людина повинна активно працювати над своєю ідентичністю, і знаходити нові способи самовизначення в умовах сучасного світу. Таким чином, криза ідентичності є важливою проблемою сучасного світу, яка відображає складні соціальні та культурні зміни. Розуміння причин та наслідків кризи ідентичності може допомогти людям знайти нові способи самовизначення та змінити своє ставлення до себе та світу.

Це не означає, що політика ідентичності тривіальна. Навпаки, Жижек повністю визнає те, як ці нові форми політичної суб'єктивізації «ретельно переформували весь наш політичний і культурний ландшафт». Проблема скоріше полягає в тому, що капітал адаптувався до цих нових політичних форм, включаючи раніше трансгресивні пориви та перетворюючи саму культуру на свій центральний компонент. Аргумент Жижека був би сильнішим, якби він розглядав нові соціальні рухи як зникаючих посередників. Політика ідентичності відкривала нові простори та можливості для активізації капіталу. Оскільки нові суспільні рухи перетворювали світ життя на щось, що піддавалося сумніву та змінювалося, вони руйнували фіксовані ідентичності та створювали можливості для експериментування. Ринок став постачальником цих можливостей[18, ст. 166].

У своїй роботі «Війна та демократія в епоху імперії» політичний теоретик Майкл Хардт аналізує роль ідентичності в світі, де державні мжі втрачають своє значення, а влада знаходиться в руках глобальних корпорацій та установ. Хардт вважає, що традиційна ідентичність, пов'язана з прив'язаністю до нації, вже не може задовольнити потреби людей у сучасному світі. Він пропонує розвивати нову ідентичність, яка базується на приналежності до глобального громадянства, з урахуванням різноманіття культур та націй[24, ст. 223].

Хардт відзначає, що в умовах глобалізації люди стикаються з кризою ідентичності, оскільки традиційні поняття нації, національної культури і ідентичності поступово втрачають своє значення. Водночас, за словами Хардта, сучасне суспільство стає все більше орієнтоване на індивідуалізм, що спричиняє зміну підходів до формування ідентичності.

Також Хардт стверджує, що у сучасному світі ідентичність повинна базуватися на взаємодії та співпраці між людьми різних культур та націй, а не на відмінностях та розділенні. Звичайно, відмінність між другом і ворогом не виникає нізвідки – вона ґрунтується на культурі та традиції, які можуть відтворюватися або винаходити заново в кожному поколінні через освіту, мистецтво, літературу та мову. «Сировина», з якої виробляється ідентичність, може бути успадкована з минулого, але над нею також працюють, творчо чи позитивно, неохоче чи з гіркотою, у сьогоденні. Війна, зокрема, трансформує та закріплює цю спадщину. Безсумнівно, пояснення того, що захоплення своєю ідентичністю є наслідком насильства – спосіб виправдати вбивство та пояснити смерть близьких – є набагато переконливішим, ніж припущення есенціалістів, і також пояснює, чому етнічні та релігійні історії переповнені історіями про війну, і битви, і жертви [27].

У своїй роботі «Війна та демократія в епоху імперії» Майкл Хардт розглядає кризу ідентичності сучасної людини з різних ракурсів. Однією з головних причин цієї кризи, на його думку, є зростаюча глобалізація та імперіалізм, які зводять на нівелю загальні культурні, соціальні та політичні різниці між людьми. За словами Хардта, це призводить до втрати ідентичності та спричиняє нестабільність у суспільстві. Автор також звертає увагу на те, що війна може бути не тільки наслідком кризи ідентичності, але й її причиною. Він стверджує, що інші форми боротьби за ідентичність, такі як протести, мітинги та націоналістичні рухи, можуть змінюватися на більш насильницькі форми конфлікту, включаючи війну.

Дослідження етнотериторіальних конфліктів характеризується очевидним ухилом відбору - фокусом на насильницьких конфліктах. Наше розуміння конфліктів страждає від цієї упередженості: воно черпає уроки та порівнює досвід насильства, тоді як динаміка управління та, що найважливіше, розрядження потенціалу конфлікту, залишається недослідженою. Вивчення вирішення конфліктів зосереджено на питаннях інституційного дизайну. Основне припущення полягає в тому, що невизначеності та дилеми безпеки, скріплені конфліктом, необхідно вирішити раз і назавжди шляхом фіксації інституційних параметрів як умови для стабільних очікувань і взаємодії. Насправді, однак, елемент інституційної гнучкості з часом видається важливим, незважаючи на притаманний ризик в умовах ширшої політичної нестабільності. У перекладі на політичні поради це означає, що вихід за межі припису такої концепції, як автономія чи певний інституційний дизайн, який намагається вирішити конфліктні питання раз і назавжди. Натомість зусилля мають бути зосереджені на створенні та підтримці гнучкого простору для постійного залучення ключових учасників на основі активно підтримуваного балансу між достатніми стимулами та обмеженнями їхньої поведінки [30].

Крім того, Хардт зазначає, що технологічний прогрес та зміна робочих місць також призводить до кризи ідентичності, оскільки людина втрачає зв'язок зі своєю професійною та соціальною ідентичністю. Крім того, за словами Хардта, криза ідентичності виникає через руйнування традиційних структур суспільства та нерівність у розподілі ресурсів.

Загалом, Хардт розглядає кризу ідентичності сучасної людини як складний процес, який залежить від багатьох факторів, і пропонує шляхи вирішення цієї проблеми, зокрема, збільшення громадянської активності та участі в політичному житті, а також зміну соціальної та економічної політики в країні.

Майкл Хардт є критиком націоналізму і вважає його одним із факторів, що сприяють збереженню стану кризи ідентичності в сучасному світі. Він стверджує,

що націоналізм базується на вигаданій ідеї нації як гомогенної спільноти, але насправді це не має ніякого підґрунтя в реальності. За словами Хардта, сучасні глобальні проблеми вимагають глобального співробітництва, а не націоналістичного підходу.

Націоналізм дав відповідь на класичне граничне питання демократії: хто ті люди, від імені яких має правити уряд? Обмеживши виборчі права для членів нації та виключивши іноземців з голосування, демократія та націоналізм увійшли в міцний шлюб. У той самий час, коли націоналізм встановив нову ієрархію прав між членами (громадянами) та нечленами (іноземцями), він мав тенденцію сприяти рівності в самій нації. Оскільки націоналістична ідеологія стверджує, що народ є об'єднаним тілом без відмінностей у статусі, вона зміцнювала ідеал Просвітництва про те, що всі громадяни мають бути рівними перед законом. Іншими словами, націоналізм вступив у симбіотичні стосунки з принципом рівності. У Європі, зокрема, перехід від династичного правління до національної держави часто йшов паралельно з переходом до представницької форми правління та верховенства права. Ці ранні демократії спочатку обмежували повні юридичні та виборчі права для чоловіків-власників нерухомості, але з часом ці права були поширені на всіх громадян нації - у Сполучених Штатах спочатку на бідних білих чоловіків, потім на білих жінок і кольорових людей[37].

У своїх роботах, зокрема у «Війні та демократії в епоху імперії», Хардт наголошує, що націоналізм виступає як інструмент для збільшення влади тих, хто займає верхівки політичних та економічних систем. Він закликає до створення нової форми ідентичності, яка ґрунтуватиметься на глобальних цінностях та спільних інтересах людства. Така ідентичність, на думку Хардта, дозволить людям бути свідомими своєї належності до світу в цілому, а не до вигаданих меж націй та інших форм ідентичності.

У сучасному суспільстві гендер та ідентичність є тісно пов'язаними поняттями. Гендер визначається як соціально-культурна конструкція, яка

передбачає розподіл людей на певні статі згідно зі стереотипами та очікуваннями суспільства. Ідентичність же визначається як уявлення людини про себе, свої переконання, цінності та характеристики, які вона вважає важливими для себе.

У сучасному суспільстві ідентичність людини може бути визначена на основі її гендерної приналежності, але це не єдиний фактор. Людина може відчувати себе належною до певної гендерної ідентичності, але водночас мати інші аспекти своєї особистості, які впливають на її ідентичність. Наприклад, людина може ідентифікуватись як чоловік, але також бути членом певної етнічної групи, мати певні релігійні переконання, інші інтереси та хобі.

Отже, гендер та ідентичність взаємодіють у сучасному суспільстві, але не єдиним чинником, який визначає особистість людини. Крім того, деякі люди можуть відчувати дискомфорт або конфлікт між їх гендерною ідентичністю та соціальними очікуваннями та стереотипами, що може призводити до пошуку своєї істинної ідентичності та вираження її у своєму повсякденному житті.

У своїй книзі «Gender Trouble», Джудіт Батлер досліджує кризу ідентичності, пов'язану з гендерними стереотипами та ролевими нормами в сучасному суспільстві. Вона стверджує, що ідея статевої ідентичності, яка передбачає, що кожна людина народжується з визначеною статтю, є штучною та соціально встановленою конструкцією. За словами Батлер, криза ідентичності виникає з того, що соціальні норми та очікування стосовно гендерної поведінки не відповідають індивідуальним потребам та бажанням людей[16, ст.112]. Це призводить до того, що люди починають відчувати дискомфорт у власному тілі та страждають від дискримінації і неприйняття соціумом.

Ізоляція, дискримінація, сімейне відторгнення та складні форми гноблення, такі як расизм і гомофобія, можуть збільшити ризик психічних захворювань і самогубства незалежно від гендерної приналежності. Транс-люди мають такий самий потенціал для реалізації, як і будь-яка інша людина, коли ці бар'єри усунуті.

Але враховуючи, що ці перешкоди мають соціальний характер, їх усунення потребує певного рівня участі групи[36].

Захистивши ідею, що гендер - це не тільки біологічна стать, але і соціальний конструкт, Батлер зробила вагомий внесок у дискусію про ідентичність та соціальні норми. Вона підкреслює, що різні форми гендерної ідентичності мають право на існування та повинні бути поважні і прийняті у суспільстві.

Проблема ідентифікації та гендеру стала дуже актуальною в сучасному суспільстві. Це пов'язано з тим, що багато людей відчувають несуперечність між своєю статевою ідентичністю та тим, що вимагає суспільство. Також існує багато форм ідентифікації, які можуть бути складними для сприйняття та прийняття суспільством.

Деякі юридичні атрибути, які організовують суспільство навколо двох категорій людей, також починають оскаржуватися. Законопроект, представлений у Каліфорнії в січні, додав варіант третьої статі в ідентифікаційних документах, таких як водійські права та свідоцтва про народження: чоловіча, жіноча або небінарна. А міста по всій країні приймають закони, які вимагають, щоб однокористувацькі ванні кімнати були позначені як гендерно-нейтральні або «для всіх статей». Президент Обама навіть створив таку в Білому домі, оскільки його адміністрація наказала всім школам, що фінансуються з федерального бюджету, дозволити учням користуватися приміщеннями, які відповідають їхній гендерній ідентичності - вказівки, які адміністрація президента Трампа скасувала (хоча він залишив нейтральну вбиральню у Білому домі) [33]. У книзі Габріели Кубі «Гендер. Виклики та загрози» розглядаються різні проблеми, пов'язані з гендерною ідентичністю, стереотипами та дискримінацією. Деякі з цих проблем включають:

1. Гендерні стереотипи: Книга аналізує традиційні стереотипи про чоловіків та жінок, що призводять до нерівності та дискримінації. Авторка

звертає увагу на те, як стереотипи впливають на вибір професії, освіти та соціальний статус.

2. Гендерна насильницька поведінка: Книга розглядає проблему насильницької поведінки, яка може бути спрямована на основі гендерних мотивів. Кубі описує насильство в сім'ї, насильство відносно жінок та дівчат, а також гендерно зумовлену насильницьку поведінку серед підлітків.

3. Гендерна ідентичність та трансгендерність: Авторка аналізує проблеми, пов'язані зі стереотипами щодо гендерної ідентичності та трансгендерність. Вона описує дискримінацію та насильство, які трансгендерні люди можуть зазнавати, а також проблеми, пов'язані зі зміною статевої ідентичності.

4. Гендерна рівність: Книга також звертає увагу на проблеми гендерної нерівності та несправедливості. Кубі аналізує проблеми, пов'язані з оплатою праці, доступом до освіти та здоров'я, а також дискримінацію на основі гендеру в політиці та в бізнесі.

Габріела Кобі вважає, що гендер - це соціально-культурне поняття, яке визначається нормами та очікуваннями стосовно ролей та поведінки чоловіків і жінок в конкретному суспільстві [16, ст. 36]. Вона стверджує, що гендер відрізняється від біологічної статі та може бути відображеним у способі одягу, виконанні різних ролей у сім'ї та на роботі, у способі спілкування та багатьох інших аспектах.

Щодо ідентифікації, Габріела Кобі вважає, що індивідуальна ідентичність формується з дитинства та є результатом взаємодії соціальних, культурних та біологічних факторів. Вона стверджує, що людина має право визначати свою власну ідентичність, яка може включати різноманітні аспекти, такі як гендерна належність, сексуальну орієнтацію та інші.

Крім того, Габріела Кобі звертає увагу на те, що індивідуальна ідентичність може бути багатоманітною та змінюватися протягом життя людини, в залежності

від змін у соціальному та культурному середовищі, а також зростаючої свідомості та розуміння власних потреб та бажань.

Джордан Пітерсон досліджує питання гендеру в його книзі «12 Rules for Life: An Antidote to Chaos», опублікованій у 2018 році. У цій книзі, Пітерсон розглядає питання гендерної ідентичності та ролі статі в людському житті. Він досліджує питання, пов'язані зі стереотипами про чоловіків та жінок, різницею між статями в психологічних та фізіологічних аспектах, а також роллю гендерної ідентичності в формуванні особистості. У своїй книзі, Пітерсон звертається до результатів різних досліджень у галузі психології та соціології, а також використовує власний досвід та спостереження для аналізу цього питання.

Пітерсон підкреслює, що гендерна ідентичність формується в ранньому дитинстві під впливом соціального середовища, включаючи культурні стереотипи, релігійні та етичні переконання, та спілкування з батьками та оточенням.

За думкою Пітерсона, гендерна ідентичність може відігравати важливу роль у формуванні людської особистості та сприяти досягненню життєвих цілей. Однак, він також підкреслює, що надмірна ідентифікація зі своєю гендерною роллю може стати джерелом проблем, таких як дискримінація та нерівність між статями[29, ст. 47].

Пітерсон вважає, що для розвитку здорової ідентичності та гендерної ідентичності необхідно зберігати баланс між індивідуальною свободою та соціальними нормами. Він також підкреслює важливість діалогу та взаєморозуміння між людьми з різними гендерними ідентичностями для досягнення гармонії та рівності в суспільстві.

Проблема гендеру, ідентичності та рівності людей є однією з найбільш важливих тем, що обговорюються у сучасному суспільстві. Гендер - це соціально сконструйована ідея про те, як повинні поводитись та виглядати чоловіки і жінки. Ідентичність - це те, що робить нас унікальними, відмінними від інших людей. Рівність - це принцип, за яким кожна людина повинна мати однакові права та

можливості, незалежно від свого статусу, релігії, раси, національності, гендерної ідентичності чи сексуальної орієнтації.

У сучасному суспільстві проблема гендеру та ідентичності стає все більш актуальною, оскільки люди з різних груп та спільнот зазнають дискримінації та нерівності через свою гендерну ідентичність, сексуальну орієнтацію, расу, релігію та інші чинники. Це може призводити до соціальної відчуженості, психологічних проблем та інших наслідків.

Незалежно від того, до якої категорії відноситься пояснення різниці в оплаті праці, ця проблема часто є тонкою, і її важко безпосередньо вирішити.

По-перше, жінки, швидше за все, будуть шукати роботу, яка має певні переваги, не пов'язані з оплатою праці. Для прикладу уявіть жінку, яка працює неповний робочий день, знайшовши роботу з коротшою дорогою на роботу, просить дистанційну роботу або вимагає гнучкий графік. Ці негрошові виплати можуть бути корисними для працівника, який має більшу сімейну відповідальність. Ці обов'язки, як правило, більше покладаються на жінок, особливо на матерів.

По-друге, через зриви кар'єри жінки відчувають більші труднощі з накопиченням досвіду та іншими м'якими факторами. Материнство є поширеним джерелом розладів, коли нова мати буде частіше брати відпустку з роботи, ніж новоспечений батько. Або через те, що вони взяли відпустку по догляду за дитиною, мати з меншою ймовірністю буде прагнути підвищення (або з меншою ймовірністю його отримати).

По-третє, жінки стикаються зі свідомим і несвідомим упередженням. Це може включати помилкове уявлення про те, що жінки менш ефективні, ніж чоловіки, або що жінка, швидше за все, скористається відпусткою по догляду за дитиною. Через ці упередження роботодавці іноді рідше надають працівникам-жінкам однакові можливості кар'єрного зростання[32].

Одним з ключових аспектів боротьби за рівність та визнання прав людей з різних груп є прийняття законів та політик, що гарантують права всіх людей. Для цього необхідно підвищувати освіту про гендерні та ідентичність питання, просувати культуру рівності та взаємоповаги, та створювати можливості для взаємодії та співпраці між різними спільнотами.

У сучасному суспільстві існує криза ідентифікації людини, яка проявляється у багатьох аспектах життя. Одним з головних факторів, що призводить до кризи ідентифікації, є швидкі зміни в технологічному та соціальному середовищі.

З одного боку, інтернет та соціальні мережі надають людям безліч можливостей для вираження себе та знаходження своєї ідентичності. З іншого боку, ці технології можуть призвести до втрати особистості та ідентичності, коли люди стають залежними від додатків та інтернету.

Також, в сучасному суспільстві дедалі більше людей відчувають відчуженість від оточуючого світу та нездатність знайти своє місце в суспільстві. Це може призводити до погіршення фізичного та психічного здоров'я, а також до зростання соціальної напруги та конфліктів.

У зв'язку з цим, важливо розвивати та підтримувати позитивні соціальні зв'язки та сприяти розвитку особистісних якостей людей. Також важливо надавати можливості для самовираження та самореалізації, що допоможе людям знайти своє місце в суспільстві.

Проблему ідентичності у сучасному світі можна вирішувати різними способами, такими як:

1. Розвиток особистісних якостей. Важливо стимулювати людей до пошуку свого унікального таланту та здібностей, що допоможе їм знайти своє місце в житті та підвищити самооцінку.
2. Створення сприятливих умов для розвитку особистості. У сучасному світі дедалі більше уваги приділяється підтримці розвитку дитинства та підліткового

віку, зокрема, шляхом забезпечення доступу до якісної освіти та здорового способу життя.

3. Розвиток толерантності та розуміння різноманітності. Збільшення кількості інтернаціональних контактів та співпраці може допомогти покращити розуміння культурних різниць та підтримати толерантний та відкритий до інших людей підхід.
4. Підтримка духовності та відкриття до релігійних та духовних практик. Віра може стати джерелом моральної сили та допомогти знайти свою ідентичність, що сприятиме здоровому розвитку особистості.

Завжди існували регіони, в яких змішувалися різні народи. Але з мільйонами біженців, переміщених осіб і трудових мігрантів, розкиданих по всьому світу наприкінці 20-го століття, етнічні переплетення стають все більш частими. Навіть там, де є справжня політична воля знайти рішення, стає дедалі менш реалістичною. Зокрема, все більш проблематичним стає надання освіти рідною мовою людям, розкиданим серед різних етнічних груп.

Масштаби проблеми стали очевидними кілька років тому в Боснії, де розпорошення залучених громад призвело до навіть створення окремих кантонів. Але вже давно є ідеї, як вирішити проблему. Навіть якщо у них мало шансів розпочати роботу в регіонах, які їх найбільше потребують, один чи два варто вивчити. Зокрема, концепція особистісного статусу, що закріплюється за кожною людиною, незалежно від її пересування, має довгу історію.

Після великих вторгнень у V столітті звичаєве германське право новоприбулих у Центральну Європу співіснувало з римським правом протягом кількох століть. Коли різні групи зрештою стали осілими, виникло єдине право. Але ідея особистого статусу була увічнена у формі самоуправління для певних народів із сильними особливими характеристиками. Наприклад, у 1486 році король Угорщини Матіас Корвін надав саксам Трансільванії (на території сучасної

Румунії) особливу автономію для їхньої «нації», а конституція Трансільванії того часу базувалася на *unio trium nationorum*, союзі трьох народів[39].

Ініціативи, спрямовані на створення музеїв або центрів, що присвячені різним культурам, можуть допомогти підвищити розуміння різноманітності культур та ідентичностей, що може зміцнити відчуття приналежності до своєї культури та сприяти формуванню ідентичності.

Підтримка мігрантів та іншої маргіналізованої групи може допомогти створити більш інклюзивне суспільство, де люди відчувають себе прийнятими та поважними, що може сприяти формуванню позитивної ідентичності та зменшити відчуття відчуження.

Усі ці приклади демонструють, що існує багато способів, які можуть допомогти вирішити проблему ідентичності у сучасному світі. Важливо, щоб країни та суспільства постійно працювали над розвитком нових ініціатив та політик, що сприяють підтримці та розвитку різноманітності культур та ідентичностей.

2.2 Маніпуляція масами як наслідок кризи індивідуальної та колективної ідентичності

Криза індивідуальної та колективної ідентичності може стати причиною маніпуляції масами, оскільки люди, які відчувають відчуженість та невизначеність в своїй ідентичності, можуть стати більш вразливими до зовнішніх впливів та легше приймати ідеї та поведінку, яку їм нав'язують. Наприклад, в сучасному світі політичні та соціальні лідери можуть використовувати кризу ідентичності для своїх цілей, пропагуючи ідеї та створюючи образи, які відповідають певним групам та інтересам. Це може призвести до подальшої поляризації суспільства та конфліктів між групами, що можуть поглибити кризу ідентичності.

Також, медіа та соціальні мережі можуть використовувати алгоритми та персоналізований контент, щоб залучити увагу користувачів та впливати на їхні думки та переконання. Це може призвести до створення ізольованих ехокамер та

підтримування розділеності між групами, що може поглибити кризу ідентичності та стати наслідком маніпуляції масами.

Для запобігання маніпуляції масами та подолання кризи ідентичності важливо забезпечити розвиток медійної та інформаційної грамотності, щоб люди могли критично оцінювати інформацію та відстоювати свої переконання. Також необхідно розвивати ініціативи та політики, що сприяють зміцненню позитивної ідентичності та зменшенню відчуття відчуження серед різних груп населення.

Пропаганда є невід'ємною частиною сучасного соціально-політичного життя. Цей термін був запроваджений католицькою церквою у 17 столітті[1], але окремі її елементи спостерігалися набагато раніше практично відразу після розшарування соціуму та виникнення груп влади.

Як зазначив один із засновників сучасної теорії пропаганди (як інструменту демократичної та корпоративної маніпуляції народом) Едвард Бернейс: «Активна згода громадської думки є неодмінною умовою успіху будь-якої діяльності монархічного, конституційного, демократичного чи комуністичного уряду - по суті, воно і урядом є виключно за згодою мас»[12, ст. 176].

Едвард Бернейс - американський піонер у галузі відносин з громадськістю, відомий своїми внесками у розвиток концепції «пропаганди» та «маніпулювання згодою» (опережуючи поняття «маніпулювання масами»).

У своїх працях, зокрема «Пропаганда» (1928) Бернейс висвітлював роль впливу на масову свідомість через різні форми комунікації та масових заходів. Він вважав, що пропаганда (у широкому розумінні) є необхідною для формування колективної свідомості та досягнення громадських цілей.

Однак, Бернейс підкреслював необхідність етичної складової у використанні пропаганди та маніпулювання згодою. Він закликав до використання цих методів з розумінням та у поважному ставленні до громадськості, що допоможе досягти позитивних результатів.

Незважаючи на те, що думки Бернейса щодо пропаганди та маніпулювання згодою можуть бути спірними, його праці є важливими для розуміння ролі комунікації та впливу на громадську свідомість. Вони стали основою для подальших досліджень в галузі відносин з громадськістю та маркетингу.

В працях Едварда Бернейса пропаганда та ідентичність не є прямими темами, проте він звертав увагу на важливість формування громадської думки та громадської свідомості через різні форми комунікації.[12, ст. 77] Він вважав, що громадськість формується не тільки через індивідуальні думки та переконання, а також через вплив на неї з боку соціального оточення та засобів масової інформації.

За Бернейсом, люди не завжди свідомо визначають свої переконання та думки, а часто приймають їх на основі впливу зовнішніх факторів, включаючи засоби масової інформації.

Фейки – системна та неминуха проблема комунікативного простору. Світовий економічний форум у Давосі ще 2013 року визнав дезінформацію онлайн однією з основних загроз людству. Причина появи цієї загрози лежить на поверхні: безліч можливостей висловитися потенційно дорівнює безлічі можливостей висловитися фальшиво[5, ст. 217].

Фейки та маніпуляції можуть впливати на ідентичність людей, зокрема на їхні переконання, цінності та сприйняття світу. Маніпуляції можуть бути спрямовані на формування ідентичності відповідно до певних стандартів чи ідеологій, які можуть не збігатися з індивідуальними переконаннями та цінностями.

Сила фальшифих новин тримається на п'ятьох властивостях людини: емоційність; схильність шукати підтвердження вже наявним переконанням; заохочення амбіції володіти таємним знанням; лінощі – небажання перевіряти й шукати правду; концентрація на обмеженій кількості одноманітних джерел. [5, ст. 222]

Особливо небезпечною є маніпуляція масовими засобами комунікації, які мають великий вплив на формування ідентичності та сприйняття світу. Наприклад, нав'язування ідеї про «ворога» може призвести до формування колективної ідентичності на основі ворожості та агресії, замість збереження індивідуальної та культурної різноманітності.

Фейки, зокрема «фейкові новини» або «пропаганда», можуть також впливати на ідентичність шляхом розповсюдження неправдивої чи спотвореної інформації. Це може викликати негативні емоції, порушення довіри та руйнування діалогу між різними групами людей.

Наведу тут найтипівіші зразки, на основі яких формуються маніпуляції. Із усіх класифікацій мені найбільше та, яку запропонував Ноам Хомскі – професор Массачусетського технологічного інституту, один з визначних мислителів нашого часу.

1. Відволікання уваги людей від важливих проблем і рішень, прийнятих політичними та економічними правлячими колами
2. Проблема-реакція-рішення. Створюють проблеми, якусь ситуацію, спрямовану на те, щоб викликати серед населення таку реакцію, щоб воно само захотіло вжиття заходів, які необхідні правлячим колам.
3. Поступовість чи відстрочка виконання. Щоб допомогти прийняттю будь-якого непопулярного закону, досить впроваджувати його поступово.
4. Інфантилізація народу. У більшості пропагандистських виступів, розрахованих на широку публіку, використовують аргументи, персонажі, слова й інтонація, начебто звертаються до дітей шкільного віку.
5. Акцент на емоціях. Вплив на емоції – це класичний прийом нейролінгвістичного програмування, спрямований на те, щоб заблокувати здатність людей до раціонального аналізу, а в підсумку – узагалі до здатності критичного осмислення того, що відбувається.

6. Культивування почуття провини. Ще одне завдання – змусити людину повірити в те, що тільки вона винна у власних нещастях, які відбуваються за браком її розумових можливостей, здібностей або докладених зусиль[6, ст. 76].

Одним з сучасних прикладів маніпуляції та її впливу на ідентичність може бути вплив соціальних медіа на політичну ідентичність. Наприклад, під час виборів у США 2016 та 2020 роках було зафіксовано багато випадків розповсюдження фейкових новин, які мали на меті впливати на політичну ідентичність громадян та їхні виборчі уподобання. Це призвело до збільшення підрозділів та конфліктів між різними політичними групами, а також до підриву довіри до засобів масової інформації.

Голова міжнародної місії спостерігачів ОБСЄ на виборах президента США Майкл Лінк звинуватив Дональда Трампа в «грубому зловживанні владою» за заяву про «вкрадені вибори» і заклик зупинити підрахунок законно поданих бюлетенів[3].

Інший приклад - використання реклами та маркетингу для формування ідентичності через споживання певних товарів чи послуг. Наприклад, компанії можуть використовувати рекламу, щоб нав'язати споживачам ідеї про те, які товари повинні вони купувати, щоб вони могли "належати" до певної соціальної групи. Це може призвести до формування ідентичності на основі споживання, замість на основі індивідуальних цінностей та переконань.

Також можна згадати вплив політики інформації в сучасній Росії на формування національної ідентичності. Наприклад, впровадження закону про «іноземні агенти» та контроль над засобами масової інформації можуть сприяти формуванню колективної ідентичності на основі «загрози зовнішнього світу» та націоналізму.

«Напруги чи навіть конфлікти виростають із середовищ, які норовлять заявити про себе на макрорівні, накидаючи свою позицію. Зовнішні втручання

видаються несправедливими, коли зникає повага й толерування Іншого. Так, війна може ставати додатковим чинником формування або й виборювання своєї ідентичності. Тоді змагання ідентичностей у вузьких рамках хоч і не зникатиме цілковито, але відступатиме на задній план, щоб увиразнити щось загальніше, без чого врешті-решт не вдасться прослідкувати свою унікальність на тлі більших формацій. Однак на цьому рівні ще треба зрозуміти, що краще: стратегія незалежних індивідів, які вміють домовлятися, чи формування об'єднаної сили однодумців. Важко пристати до думки про відмову від локальної ідентичності на користь якоїсь загальнішої. Визнаймо, конфлікти між такими формуваннями виникатимуть і далі. Але це зайвий раз доводить, що ідентичності - не назавжди застигли оболонки. Їхній природі притаманно вступати у протистояння, позаяк остаточної стійкості їм усе одно не набути. Ідентичності пов'язані з постійними ваганнями, а точніше - зі зважуванням, примірянням і обмірковуванням свого статусу в соціумі чи й у всьому бутті»[6].

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Проблема самовизначення людини у сучасному світі є актуальною, оскільки суспільство стикається з різноманітними впливами, які можуть впливати на формування індивідуальної ідентичності. Деякі з цих факторів включають соціальні мережі, масову культуру, технології та інші аспекти сучасного життя. Пітерсон у своїй книзі «12 правил життя» стверджує, що сучасна культура схильна до підриву традиційних цінностей та ідентичності, що призводить до безладу в особистому та суспільному житті. Він розглядає ідею "саморозвитку" як ключ до збереження ідентичності та здорового життя.

Ми виявили, що масова культура надає нам культурні образи, з якими ми можемо ідентифікуватися або відділятися від них. Масова культура, така як кіно, телебачення, музика та мода, також впливає на формування індивідуальної ідентичності. Вона може створювати певні ідеали, стереотипи та цінності, які люди сприймають і включають у свою ідентичність. Однак, це може призводити до загальноприйнятого «масового» способу життя та втрати унікальності та індивідуальності. Майкл Хардт у своїй книзі «Війна та демократія в епоху імперії» досліджує вплив глобалізації на політичну та соціальну ідентичність та наголошує на важливості побудови сильних громадянських спільнот для забезпечення демократії та миру.

Технологічний прогрес також має вплив на формування індивідуальної ідентичності. З одного боку, технології надають доступ до безлічі інформації та можливостей для саморозвитку і самовдосконалення. З іншого боку, вони можуть спричиняти відчуття втрати особистого простору, залежності від соціальних мереж та інтернету, а також порушувати приватність. Габріела Кубі у своїй книзі «Гендер. Виклики та загрози» також звертає увагу на кризу ідентичності, проте вона зосереджується на впливі стереотипів та соціальних норм на формування ідентичності. Кубі аналізує соціальні та культурні аспекти статевої та гендерної

ідентичності та наголошує на необхідності визнання різноманітності індивідуальних досвідів ідентичності.

Розуміння маніпуляцій у питанні ідентичності є дуже важливим, оскільки може допомогти людям бути свідомими та обережними у відносинах з різними соціальними групами, які можуть намагатися впливати на їхню ідентичність. Джудіт Батлер у своїй книзі «Gender Trouble» зосереджується на тому, як поняття гендеру є соціально конструйованим та що це може мати наслідки для розуміння ідентичності та суспільства загалом. Джудіт Батлер у своїй книзі «Gender Trouble» зосереджується на тому, як поняття гендеру є соціально конструйованим та що це може мати наслідки для розуміння ідентичності та суспільства загалом.

В ході дослідження ми з'ясували вплив маніпуляції масами на кризу ідентичності та його наслідки:

1. Масова маніпуляція може спричинити порушення особистих цінностей та переконань. За допомогою маніпулятивних методів можуть бути змінені, спотворені або вплинуті на індивідів, змушуючи їх заново оцінювати свої цінності та переконання.
2. Масова маніпуляція може призвести до втрати самовизначення та впевненості у власних ідентичних рисах. Індивідууми можуть відчувати, що їх впливають та контролюють ззовні, що призводить до почуття втрати власної ідентичності.
3. Штучно створені розділи між групами людей на основі політичних, етнічних, релігійних чи інших факторів можуть викликати напругу та конфлікти, які негативно впливають на ідентичність та соціальну стабільність.

Крім того, розуміння того, як маніпуляції впливають на ідентичність, може допомогти виявити та запобігти шкідливим наслідкам маніпулювання. Наприклад, люди можуть бути змушені переконувати себе у своїй належності до певної

соціальної групи або привірити в невірну історію про себе, що може привести до відчуття втрати сенсу своєї ідентичності, страху, стигми та інших проблем.

Нарешті, розуміння маніпуляцій у питанні ідентичності може допомогти людям розвивати більш глибокі та стійкі ідентичності, які базуються на реальних цінностях та переконаннях, а не на поверхових стереотипах чи підроблених інформації. З книг Джордана Пітерсона, Габріели Кубі та Джудіт Батлер стає очевидним, що криза ідентичності є серйозною проблемою в сучасному світі. Книги зосереджуються на тому, як ідеології, такі як фемінізм та постмодернізм, впливають на сприйняття людської ідентичності та суспільства загалом.

У підсумку, всі ці книги допомагають краще розуміти складність та важливість ідентичності в сучасному світі, а також те, як ідеології та соціальні процеси можуть впливати на неї. Вони звертають увагу на важливість збереження традиційних цінностей та розуміння різних аспектів ідентичності, що можуть сприяти стабільності та здоровому розвитку як індивіда, так і суспільства загалом. Однак, їхні підходи до розв'язання проблеми кризи ідентичності можуть відрізнятися, що може відображати різні погляди на роль ідеологій та соціальних процесів у формуванні ідентичності. В кінцевому підсумку, розуміння кризи ідентичності та її розв'язання потребує більш широкого та глибокого аналізу, який враховуватиме різні підходи та перспективи.

Зокрема, Джордан Пітерсон у своїй книзі «12 Правил життя» звертає увагу на важливість самовдосконалення та відповідальності за своє життя. Він стверджує, що ідеології, такі як постмодернізм та фемінізм, викликають кризу ідентичності, оскільки вони сприймають ідентичність як соціальний конструкт та зводять її до політичної та соціальної боротьби. Пітерсон вважає, що важливо знайти свою внутрішню цінність та прийняти відповідальність за своє життя, щоб зберегти стійкість своєї ідентичності та знайти сенс у житті.

ВИСНОВКИ

У світі, де ідентичність стає все більш складною та змінною, важливо знайти баланс між прийняттям самого себе та уважним ставленням до інших. Це може бути складно, але з розумінням та відкритістю до інших можна знайти спільність та знайти рішення для спільних проблем.

Криза ідентичності може бути викликом для суспільства, щоб переглянути свої стандарти та ідеології та намагатися знайти нові способи підтримки різноманітності та індивідуальності. Це може включати підтримку прав людей на вільний вибір статі, сексуальної орієнтації, етнічної та релігійної належності, а також більш глибоке розуміння того, що створює ідентичність та як ми можемо допомогти іншим у збереженні своєї ідентичності.

Суспільство стикається зі складними викликами, які стосуються глобалізації, міграції, етнічної та культурної різноманітності, які ставлять під загрозу традиційні форми ідентичності та вимагають нового розуміння суспільного та культурного життя. У цілому, криза ідентичності вимагає нашої уваги та відкритості, щоб зрозуміти, як ми можемо підтримати один одного та створити суспільство, яке дозволяє кожному з нас розвиватися та досягати свого потенціалу.

Загальний висновок щодо кризи індивідуальної та колективної ідентичності полягає в тому, що ідентичність є складним та багатогранним поняттям, що формується взаємодією культурних, соціальних та індивідуальних факторів. Ідеології, стереотипи та норми, що формують ідентичність, можуть бути джерелом кризи, коли вони викликають недостатню різноманітність та свободу вибору. Однак, відповідальність за свою ідентичність та самовдосконалення можуть допомогти зберегти стійкість ідентичності від дії зовнішніх факторів та знайти сенс у житті. Важливо визнавати різноманітність та індивідуальність досвідів ідентичності та намагатися створювати умови для їх вільного розвитку.

Основною метою наших дій щодо кризи індивідуальної та колективної ідентичності має бути створення сприятливого середовища для кожної людини, де вони можуть бути самими собою та розвиватися відповідно до своїх унікальних потреб та бажань.

Ми можемо навчитися розуміти та поважати різні культури, національності, статі, сексуальні орієнтації, релігії та інші аспекти, які формують ідентичність людини. Також можемо підтримати законодавство, яке захищає права людей на вільний вибір статі, сексуальної орієнтації, релігії та інших аспектів, що стосуються їх ідентичності.

Питання ідентичності залишається актуальним і важливим сьогодні з кількох причин, адже людина має право на повагу і рівний доступ до можливостей, але це не завжди забезпечується у суспільстві. Пошук власної ідентичності та визнання її важливий крок для інклюзивного та рівноправного суспільства.

Розуміння проблеми ідентичності допоможе у вирішенні й інших питань – в тому числі маніпуляції. Також, розуміння впливу маніпуляцій на ідентичність може сприяти виявленню та запобіганню шкідливим наслідкам маніпулювання. Наприклад, люди можуть переконувати себе у належності до певної соціальної групи або вірити в неправдиву історію про себе, що може призвести до відчуття втрати сенсу своєї ідентичності, страху, стигми та інших проблем. Крім того, розуміння маніпулювань у питанні ідентичності може допомогти людям розвивати більш глибокі та стійкі ідентичності, які базуються на реальних цінностях та переконаннях, а не на поверхових стереотипах або фальшивих інформаціях.

Визнання своєї ідентичності та можливість вільно її виражати може позитивно позначитися на психологічному благополуччі людини, зменшивши стрес та покращивши загальний самопочуття. Підвищення рівня свідомості та розуміння різноманітності ідентичностей допоможе встановити позитивні стосунки між людьми та зменшити конфлікти на підставі несприйняття чужої ідентичності.

Ідентичність має велике значення для збереження та збагачення культурного розмаїття, що є однією з найбільших цінностей нашого світу. Різноманітність ідентичностей може сприяти розвитку інновацій та технологій через поєднання різних ідей та підходів.

Автори, згадані раніше, важливі на даний момент, оскільки вони зосереджуються на ключовому аспекті сучасного життя - питанні ідентичності. У сьогоdnішньому світі люди стикаються з багатьма складнощами, пов'язаними з ідентичністю, такими як взаємодія з різними соціальними групами, гендерною та сексуальною орієнтацією, етнічними розбіжностями та іншими факторами.

Вони розглядають ці питання з різних точок зору, використовуючи різні теорії та методи дослідження, що дозволяє отримати різноманітний погляд на проблему ідентичності. Вони допомагають зрозуміти, які фактори впливають на формування ідентичності та які наслідки можуть бути, якщо ідентичність зазнає маніпуляцій.

Крім того, автори пропонують ідеї щодо того, як розвивати більш глибоку та стійку ідентичність, яка базується на реальних цінностях та переконаннях, а не на поверхових стереотипах або фальшивих інформаціях. Їхні роботи можуть бути корисними для тих, хто бажає зрозуміти себе краще та зберегти свою ідентичність у світі, де маніпуляції є поширеними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Андерсон Б. Уявлені спільноти / Бенедикт Андерсон. – Київ: Критика, 2001. – 270 с. – (Друге, перероблене видання).
2. Вілбер К. Трамп і епоха постправди / Кен Вілбер. – Львів: Terra Incognita, 2019. – 136 с.
3. Голова місії ОБСЄ у США звинуватив Трампа у «грубому зловживанні владою» [Електронний ресурс] // Радіо Свобода. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-obse-zayavy-trampa/30932125.html>.
4. Кубі Г. Гендер.Виклики та загрози / Габріела Кубі. – Тернопіль: Мандрівець, 2017. – 136 с.
5. Кулеба Д. Війна за реальність. Як перемагати у світі фейків, правд і спільнот / Дмитро Кулеба. – Київ: #книголав, 2022. – 384 с.
6. Лютий Т. Приміряючи ідентичності [Електронний ресурс] / Тарас Лютий // Український Тиждень. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://tyzhden.ua/prymiriaiuchy-identychnosti/>.
7. Мороз О. Боротьба за правду. Як мій дядько переміг брехню / Оксана Мороз. – Київ: Yakaboo Publishing, 2020. – 160 с.
8. Політика як загроза [Електронний ресурс] // Kyivdaily. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://kyivdaily.com.ua/frensis-fukuyama/>.
9. Фукуяма Ф. Ідентичність. Потреба в гідності й політика скривдженості / Френціс Фукуяма. – Київ: Наш формат, 2020. – 192 с.
10. Хабермас Ю. В. В поисках национальной идентичности / Ю. В. Хабермас. – Донецк: Донбасс, 1999. – 123 с.
11. Bacon P. Is Trump's Use Of Identity Politics An Effective Strategy? [Електронний ресурс] / Perry Bacon // FiveThirtyEight. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://fivethirtyeight.com/features/is-trumps-use-of-white-identity-politics-strategic/>.

12. Balibar E. *Race, Nation, Class: Ambiguous Identities* / Etienne Balibar. – New-York: Verso, 2011. – 310 c. – (Second Edition).
13. Bernays E. *Propaganda* / E. Bernays, M. Miller. – New-York: Ig Publishing, 2004. – 175 c.
14. BLACK LIVES MATTER & IDENTITY POLITICS [Электронный ресурс]. – 2020. – Режим доступа до ресурсу: <https://scrapsfromtheloft.com/politics/slavoj-zizek-black-lives-matter-identity-politics/>.
15. Boyd, James W. and Nishimura, Tetsuya (2004) "Shinto Perspectives in Miyazaki's Anime Film "Spirited Away"," *Journal of Religion & Film*: Vol. 8 : Iss. 3 , Article 4.
16. Brubaker R. *Beyond "Identity"* / R. Brubaker, F. Cooper. // *Theory and Society*. – 2000. – С. pp. 1–47.
17. Butler J. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity* / Judith Butler. – London: Routledge, 2006. – 272 c. – (1st Edition).
18. Calhoun, C. *The Importance of Imagined Communities – and Benedict Anderson*. // *Journal on Culture, Power and Society*, 1 – 2016. - с. 11–16
19. Dean J. *Zizek against Democracy* / Jodi Dean. // *Law, Culture and the Humanities*. – 2005. – С. 154–177.
20. *Does Europe Need Common Values? Habermas vs Habermas*. // *European Journal of Political Theory*. – 2009. – С. 141–156.
21. Erikson E. *Childhood and Society* / Erik Erikson. - W. W. Norton & Company, 1993. – 445 c. – (2nd ed. Edition)
22. Fearon J. *WHAT IS IDENTITY (AS WE NOW USE THE WORD)?* [Электронный ресурс] / James Fearon. – 1999. – Режим доступа до ресурсу: <https://web.stanford.edu/group/fearon-research/cgi-bin/wordpress/wp-content/uploads/2013/10/What-is-Identity-as-we-now-use-the-word-.pdf>.

23. Fukuyama F. *The End of History and the Last Man* / Francis Fukuyama., 2006. – 464 с. – (Reissue edition).
24. Gupta T. *Race and Racialization: Essential Readings* / T. Gupta, C. James, J. Maaka. – Toronto: Canadian Schollars' Press, 2007. – 376 с.
25. Hardt M. *Multitude: War and Democracy in the Age of Empire* / M. Hardt, N. Antonio. – London: Penguin Books, 2005. – 448 с.
26. How to Recognize and Cope With an Identity Crisis [Электронный ресурс] // Kendra Cherry. – 2023. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.verywellmind.com/what-is-an-identity-crisis-2795948>
27. Iles T. *The Crisis of Identity in Contemporary Japanese Film: Personal, Cultural, National* / Timothy Iles. – Leiden: Brill Academic Pub, 2008. – 223 с. – (Brill's Japanese Studies Library).
28. Kaldor M. *Identity and War* [Электронный ресурс] / Mary Kaldor // *The Governance Post*. – 2011. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.thegovernancepost.org/2011/05/identity-and-war/>.
29. Peterson J. *On the Psychological and Social Significance of Identity* [Электронный ресурс] / Jordan Peterson – Режим доступа до ресурсу: <https://www.jordanbpeterson.com/blog-posts/on-the-psychological-and-social-significance-of-identity/>.
30. Peterson J. *12 Rules for Life: An Antidote to Chaos* / Jordan Peterson. – New-York: Penguin Books Ltd, 2018. – 409 с.
31. Sasse G. *The Crimea Question: Identity, Transition, and Conflict* [Электронный ресурс] / Gwendolyn Sasse // Ukrainian Research Institute Harvard University. – 2014. – Режим доступа до ресурсу: <https://huri.harvard.edu/news/crimea-question-identity-transition-and-conflict-now-published-paperback>.
32. Sen A. *Identity and violence* / Amartya Sen. – New-York: W. W. Norton & Company, 2007. – 240 с. – (Abridged edition)

33. Spiggle T. The Gender Pay Gap: Why It's Still Here [Электронный ресурс] / Tom Spiggle // Forbes. – 2021. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.forbes.com/sites/tomspiggle/2021/05/25/the-gender-pay-gap-why-its-still-here/?sh=6b0033e7baf6>
34. Steinmetz K. Beyond 'He' or 'She': The Changing Meaning of Gender and Sexuality [Электронный ресурс] / Katy Steinmetz // Time. – 2017. – Режим доступа до ресурсу: <https://time.com/magazine/us/4703292/march-27th-2017-vol-189-no-11-u-s/>
35. The battle over identity politics, explained [Электронный ресурс] // Vox. – 2017. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.vox.com/identities/2016/12/2/13718770/identity-politics>
36. The Sam Harris debate [Электронный ресурс] // Vox. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.vox.com/2018/4/9/17210248/sam-harris-ezra-klein-charles-murray-transcript-podcast>
37. Why it's important to oppose Jordan Peterson's views on gender pronouns [Электронный ресурс] // CBC – Режим доступа до ресурсу: <https://www.cbc.ca/cbcdocspov/features/why-its-important-to-oppose-jordan-petersons-views-on-gender-pronouns>.
38. Wimmer A. Why Nationalism Works And Why It Isn't Going Away [Электронный ресурс] / Andreas Wimmer // Foreign Affairs. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: https://www.foreignaffairs.com/articles/world/2019-02-12/why-nationalism-works?check_logged_in=1&utm_medium=promo_email&utm_source=lo_flows&utm_campaign=registered_user_welcome&utm_term=email_1&utm_content=20230318
39. Williams V. America forced to question its identity through the lens of Donald Trump [Электронный ресурс] / Vanessa Williams // Williams. – 2019. – Режим доступа до ресурсу:

<https://www.washingtonpost.com/nation/2019/07/26/america-forced-question-its-identity-through-lens-donald-trump/>.

40. Yves P. How To Solve Cultural Identity Problems [Электронный ресурс] / Plasseraud Yves // Global Policy Forum. – 2000. – Режим доступа до ресурсу: <https://archive.globalpolicy.org/component/content/article/173-sovereign/30380.html>
41. Zizek S. Welcome to the Desert of the Real: Five Essays on September 11 and Related Dates / Slavoj Zizek. – New-York: Verso, 2013. – 160 с.